

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi arvopaperinvälitysliikkeistä sekä siihen liittyväksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki arvopaperinvälitysliikkeistä. Lakia sovellettaisiin liiketoiminnan muodossa tai muuten ammattimaisesti harjoitettavaan arvopaperinvälitykseen.

Arvopaperinvälityksellä tarkoitettaisiin arvopaperinvälitysliikkeen omista nimissä toisen lukuun harjoittamaa arvopaperien ostoa, myyntiä, vaihtoa ja merkintää sekä omista nimissä toisen lukuun käytävää kauppaa vakioituilla optioilla ja termiineillä ja optiokauppojen ilmoittamista selvitettäväksi optioyhteisössä. Arvopaperilla tarkoitettaisiin arvopaperimarkkinan mukaisia arvopaperia.

Arvopaperinvälitys olisi luvanvaraista ja sitä valvoisi pankkitarkastusvirasto. Toimiluvan voisi saada vain osakeyhtiö. Arvopaperinvälitysliikkeen osakepääoman olisi oltava vähintään miljoona markkaa. Toimiluvan myöntäisi valtiovarainministeriö, joka myös vahvistaisi arvopaperinvälitysliikkeen yhtiöjärjestyksen ja sen muutokset. Liikepankkien, säästöpankkien, osuuspankkien ja Postipankki Oy:n oikeudesta harjoittaa arvopaperinvälitystä sää-

dettaisiin kuitenkin edelleen erikseen pankkilaeissa.

Lakiehdotus sisältää säännöksiä myös arvopaperinvälitysliikkeelle sallitusta muusta liiketoiminnasta, elinkeinoyhteisöjen ja kiinteistöjen omistuksesta, omaan lukuun käytävän arvopaperikaupan laajuudesta, toiminimen käyttöoikeudesta, maksuvalmiudesta sekä arvopaperinvälitysliikkeen toimintaa koskeviin väärinkäytöksiin liittyvistä rangaistuksista. Arvopaperinvälitysliikkeen perustamiselle ja tilintarkastukselle asetettaisiin eräitä osakeyhtiölakia ankarampia vaatimuksia. Lisäksi ehdotetaan leimaverolain sekä sijoitusrahastolain säännöksiä tarkistettavaksi arvopaperinvälitysliikkeistä annettavaksi ehdotetun lain johdosta.

Tarkoituksena on, että lait tulevat voimaan noin kuukauden kuluessa niiden vahvistamisesta. Ennen lain voimaantuloa toimintansa aloittaneiden arvopaperinvälitysliikkeiden tulisi hakea toimilupaa kuuden kuukauden kuluessa lakien voimaantulosta tai lopettaa toimintansa vuoden kuluessa lakien voimaantulosta.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	3. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset	14
1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys	3	4. Vaikutus muuhun lainsäädäntöön	14
1.1. Tausta	3	5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	14
1.1.1. Suomen pääomamarkkinoista	3	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	15
1.1.2. Pankkiiriliikkeiden toiminta	3	1. Lakiehdotusten perustelut	15
1.1.3. Lainsäädäntö Suomessa	4	1.1. Laki arvopaperinvälitysliikkeistä	15
1.1.4. Arvopaperien vaihdannasta	4	1.2. Sijoitusrahastolaki	26
1.1.5. Ruotsin, Norjan ja Tanskan lainsäädäntö	6	1.3. Leimaverolaki	26
1.2. Tavoitteet	9	2. Voimaantulo	26
1.3. Keinot	10	LAKITEKSTIT	27
1.3.1. Toiminnan luvanvaraisuus	10	1. Laki arvopaperinvälitysliikkeistä	27
1.3.2. Liiketoimintaa koskevat rajoitukset	10	2. Laki sijoitusrahastolain 1 ja 40 §:n muuttamisesta	32
1.3.3. Toiminimi	11	3. Laki leimaverolain 10 §:n muuttamisesta	33
1.3.4. Vähimmäisosakepääoma	11	LIITE	34
1.3.5. Omistusrajoitukset	11	Rinnakkaistekstit lakiehdotuksista 2—3	34
1.3.6. Maksuvalmius ja vakavaraisuus	11		
1.3.7. Toimipaikat	13		
1.3.8. Tilintarkastus ja tilinpäätös	13		
1.3.9. Muut keinot	13		
1.3.10. Valvonta	13		
2. Asian valmistelu	13		

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys

1.1. Tausta

1.1.1. Suomen pääomamarkkinoista

Suomen pääoma- ja rahamarkkinat ovat 1980-luvulla muuttuneet nopeasti. Niille on ollut ominaista muun ohessa yritysrahoituksen voimakas arvopaperisoituminen ja arvopaperikaupan kasvu. Helsingin Arvopaperipörssin kokonaisvaihto on viimeisen viiden vuoden aikana kasvanut runsaasta 3 miljardista markasta vuonna 1983 31 miljardiin markkaan vuonna 1987 eli noin kymmenkertaiseksi. Pörssiyhtiöiden toimeenpanemien osakeantien kokonaismäärä oli vuonna 1987 noin 5,3 miljardia markkaa, kun se aikaisempina neljänä vuotena oli keskimäärin 2,6 miljardia markkaa vuodessa. Liikkeeseen laskettujen joukkovelkakirjojen markkamäärä oli vuosina 1986 ja 1987 kumpanakin noin 14 miljardia. Optiolainojen 2,6 miljardin markkamäärä nosti vuonna 1987 liikkeeseen laskettujen joukkovelkakirjojen yhteismarkkamäärän kuitenkin 16,6 miljardiin.

Helsingin Arvopaperipörssin kokonaisvaihdosta välitettiin 1987 pankkien arvopaperiosastojen tai tytäryhtiöiden kautta noin 19,3 miljardia markkaa eli 61,9 prosenttia ja pankkiiriliikkeiden kautta noin 11,9 miljardia eli 38,1 prosenttia. Pankkiiriliikkeiden osuuden kasvu on ollut erittäin voimakasta, koska niiden osuus pörssin kokonaisvaihdosta vielä vuonna 1985 oli vain 8 prosenttia. Osakkeiden ja merkintäoikeuksien kaupassa pankkiiriliikkeiden suhteellinen osuus on vieläkin suurempi. Vuonna 1985 se oli 25,2 prosenttia ja vuonna 1987 43,7 prosenttia.

1.1.2. Pankkiiriliikkeiden toiminta

Arvopaperikauppaa ryhdyttiin käymään Suomessa 1800-luvun jälkipuoliskolla osakeyhtiömuodon yleistyttyä yritystoiminnassa. Täl-

löin alkoi syntyä arvopaperinvälitystoimintaan ja jossain määrin rahoitustoimintaan erikoistuneita yrityksiä. Pörssihuutokauppojen kiteytyttyä 1912 Helsingin Arvopaperipörssiksi pankkiiritoimintaa harjoitti usea asianajotoimisto ja muutama kauppahuone. Pankkiiriliikkeen nimitys yleistyi vuoteen 1917 mennessä.

Ensimmäisen maailmansodan aiheuttaman noususuhdanteen 1916-18 luoma osakekuume aiheutti sen, että parhaimmillaan pörssin jäseninä toimi noin viisikymmentä pankkiiriliikettä ja parikymmentä liikepankkia. Useimmat tuolloin toimineet pankkiiriliikkeet olivat asianajotoimistojen sisarliikkeitä. Vallitsevat yritys muodot olivat yksityisliike ja kommandiittiyhtiöt.

Arvopaperitoiminnan vilkastumisen vuoksi laadittiin jo 1921 luonnokset laiksi pörssitoiminnasta ja laiksi arvopaperikomissioni- ja emissioitoiminnasta. Ne jäivät kuitenkin toteuttamatta ja vuoden 1928 jälkeisestä lamasta johtuneen pörssitoiminnan surkastumisen myötä toimiala menetti huomattavasti merkitystään.

Alkuvaiheissa toimineista pankkiiriliikkeistä on edelleen toiminnassa kaksi yhtiötä: Pankkiiriliike Ane Gyllenberg Oy ja Oy Bensow Ab. Kauppahuone Bensow perustettiin 1889 ja tuli pörssin jäseneksi 1917. Sen pankkiiriosasto muun muassa järjesti Suomen valtion ensimmäisen ulkomaisen lainan 1919. Gyllenbergin pankkiiriliike perustettiin toisella nimellä 1912 ja sai nykyisen nimensä 1921. Muut tuon ajan liikkeet yleensä lakkasivat omistajan kuollessa tai luopuivat alasta liiketoiminnan vähäisyyden vuoksi. Vararikkoja ei sitä vastoin juuri tapahtunut.

Toisen maailmansodan jälkeen hiljaisena toimineeseen pörssiin tuli jäseneksi 1945 Lauri Hiisin liike, joka 1975 muuttui osakeyhtiöksi, sekä 1947 Oy Erik Selin Ab, joka nykyisin kuuluu Sefina Groupiin. Vuonna 1968 pörssin jäseneksi tuli Lamy Oy. Ennen pörssitoiminnan vilkastumista kaksi liikettä ehti lopettaa toimintansa, S.A. Lundelin ja Suomen Pankkiirilaitos.

Pankkiiritoiminnan murrosvaihe alkoi 1980-luvun alussa tapahtuneen Suomen pääomamarkkinoiden rakennemuutoksen myötä. Uusiina pankkiiriliikkeinä tulivat pörssiin 1983 Oy H. Kuningas & Co Ab ja Bond & Stock Oy, 1984 Pankkiiriliike Keitele & Tommila Oy, 1985 Helsingin Pankkiiriliike Oy ja Baltic Bankers Ltd/BBL Securities Oy, 1986 Pankkiiriliike Oy Evli Ab ja 1987 Oy United Bankers Ab, Finanssimeklarit Oy ja Pankkiiriliike Oy Pro Value Ab. Tämän lisäksi myönnettiin välittäjäoikeudet Independent Pankkiiriliike Oy:lle ja Arctos Securities Oy:lle.

Helsingin Arvopaperipörssin jäseninä oli vuoden 1988 helmikuun alussa seuraavat 16 pankkiiriliikettä:

Arctos Securities Oy
BBL Securities Oy
Oy Bensow Ab
Bond & Stock Oy
Finanssimeklarit Oy
Pankkiiriliike Oy Evli Ab
Pankkiiriliike Ane Gyllenberg Oy
Helsingin Pankkiiriliike Oy
L. Hiisi Oy
Independent Pankkiiriliike Oy
Pankkiiriliike Keitele & Tommila Oy
Oy H. Kuningas & Co Ab
Pankkiiriliike Lamy Oy
Pankkiiriliike Oy Pro Value Ab
Oy Erik Selin Ab
Oy United Bankers Ab

Näiden lisäksi toimii joitakin pääasiassa erilaista salkunhoitoa, sijoitus-, rahoitus- ja välitystoimintaa harjoittavia yhteisöjä, joiden nimessä esiintyy sana pankkiiri tai pankkiiriliike. Pörssin jäseninä olevien pankkiiriliikkeiden toiminta käsittää varsinaisen arvopaperinvälityksen ohella pääasiassa arvopaperikaupan rahoitusta, osakeantien ja joukkovelkakirjalainojen järjestämistä, luotonvälitystä, notariaattitoimintaa, yritysvälitystä sekä vähäisessä määrin kiinteistönvälitystä ja muuta kiinteistötoimintaa. Lisäksi Oy Bensow Ab harjoittaa kaupan ja teollisuuden ohella arvopaperinvälitystä pörssissä.

Pörssissä toimivat pankkiiriliikkeet vaihtelevat kooltaan huomattavasti. Pienimpien, pelkästään välitystoimintaa harjoittavien pankkiiriliikkeiden taseen loppusumma muodostuu miltei yksinomaan pörssin sääntöjen edellyttämästä 500 000 markan osakepääomasta, kun taas suurimpien monipuolista pankkiiritoimin-

taa harjoittavien pankkiiriliikkeiden taseiden loppusummat ovat useita kymmeniä miljoonia markkoja. Liikevaihdon ja taseen loppusumman vertailu pankkiiriliikkeiden kesken saattaa kuitenkin olla harhaanjohtavaa asiakkaan lukuun tehtyjen arvopaperikauppojen vaihtelevan kirjauskäytännön vuoksi.

Pankkiiriliikkeiden omistustausta on vaihteleva. Pankkiiriliikkeet ovat yleensä joko perheyhtiöitä tai muuten suppean osakasjoukon omistamia. Yhden pankkiiriliikkeen osakkeita noteerataan kuitenkin OTC-listalla. Eräillä pankkiiriliikkeillä on myös ulkomaisia osakkeenomistajia.

Pankkiiriliikkeiden lisäksi toimii Helsingin Arvopaperipörssissä välittäjinä ja pörssinjäsenenä lähes kaikki liikepankit ja kaksi helsinkiläistä säästöpankkia.

1.1.3. Lainsäädäntö Suomessa

Suomessa ei ole ammattimaista arvopaperinvälitystä koskevaa elinkeino-oikeudellista sääntelyä eikä siviilioikeudellista erityislainsäädäntöä. Talletuspankkien osalta niiden oikeus harjoittaa arvopaperinvälitystä perustuu niitä koskeviin pankkilakeihin.

Helsingin Arvopaperipörssin osuuskunnan sääntöjen sekä ohje- ja järjestysjäsentöjen mukainen itsesääntely perustuu hyväksymismenettelyyn ja sopimusperusteiseen velvollisuuteen noudattaa pörssin sääntöjä, määräyksiä ja ohjeita, muun muassa pörssieettisiä määräyksiä.

Laki kaupankäynnistä vakioituilla optioilla ja termiineillä (772/88) sisältää säännöksiä optioyhteisön toiminnan luvanvaraisuudesta sekä markkinaosapuolien oikeudesta osallistua kaupankäyntiin optioyhteisöstä.

Hallituksen esitykseen eduskunnalle arvopaperimarkkina-laiksi (hall.es. 157/88 vp.) sisältyy myös säännöksiä arvopaperinvälittäjän oikeudesta osallistua arvopaperimarkkinoilla tapahtuvaan arvopaperin vaihdantaan.

1.1.4. Arvopaperien vaihdannasta

Markkinat

Arvopaperien vaihdannassa termiä ”markkinat” käytetään kahdessa päämerkityksessä. Ensinnäkin termillä kuvataan arvopaperikaupan eri vaiheita. Tällöin käytetään termiä ”en-

simarkkinat” arvopaperien merkinnästä niiden liikkeeseenlaskun yhteydessä ja termiä ”toissijais- eli jälkimarkkinat” liikkeeseen laskettujen arvopaperien vaihdannasta. Toiseksi termillä ”markkinat” tarkoitetaan sitä, missä kaupan-kohteena oleville arvopapereille syntyy organisoitulla tavalla hinta. Hinnan määrittämiseen liittyvää osto- ja myyntikurssien vahvistamista kutsutaan yleisesti ”noteeraamiseksi”. Suomessa arvopaperien osto- ja myyntikurssia vahvistetaan julkisesti Helsingin Arvopaperipörssissä, niin sanotulla OTC-listalla ja niin sanotulla meklarilistalla. Arvopaperikauppaa käydään myös näiden organisoitujen markkinoiden ulkopuolella.

Arvopaperien kauppa ja välitys

Arvopaperit ovat irtainta omaisuutta, johon sovelletaan irtaimen kauppaa koskevia säännöksiä. Irtaimen kauppaa on säännelty muutamien vuoden 1734 lain kauppakaaren hajanaisen säännösten lisäksi oikeuskäytäntöön ja kauppatapoihin perustunut tavanomainen oikeus. Vuoden 1988 alusta tuli kuitenkin voimaan uusi kauppalaki (355/87), joka sisältää irtaimen kaupan sovellettavat, pohjoismaisena yhteistyönä valmistellut säännökset. Lain esitöiden mukaan arvopaperien luovutuksen osalta on kuitenkin otettava huomioon kaupan kohteen erityisluonne, minkä lisäksi erityiset velkakirja- ja arvopaperioikeudelliset periaatteet syrjäyttävät arvopaperien luovutuksessa kauppalaian säännökset (hall.es. 93/1986 vp.). Arvopaperikauppa ei kuulu kuluttajansuojalain soveltamisalaan.

Arvopaperikauppaa käydään kahdessa oikeudellisessa muodossa: suorana kauppana myyjän ja ostajan välillä sekä komissiokauppana, jossa komissionsaaja solmii kaupan omista nimissään mutta ostajan (*ostokomissio*), myyjän (*myyntikomissio*) tai molempien lukuun. Suorassakin kaupassa arvopaperinvälittäjä voi avustaa kaupan tekemisessä saattamalla osapuolet yhteyteen toistensa kanssa, neuvottelemalla sopimuksesta, laatimalla sopimusasiakirjat ja suorittamalla muita vastaavia tehtäviä. Arvopaperikauppa pörssissä on komissiokauppaa. Pörssin ulkopuolinen arvopaperikauppa voi olla suoraa kauppaa tai komissiokauppaa. Komissiokaupassa ja välittäjän avustaessa suo-

rassa kaupassa arvopaperien kauppaan liittyy asiamiessopimuksia, jolloin kauppaan sovelletaan irtaimen kaupan oikeussääntöjen lisäksi toimeksiantosopimusta ja välillistä edustusta koskevia oikeussääntöjä.

Arvopaperikaupassa käytetään nimitystä välittäjä elinkeinonharjoittajasta, joka osto- ja myyntitoimeksiantojen perusteella harjoittaa arvopaperien välitystä. Meklarilla tarkoitetaan puolestaan välittäjän palveluksessa olevaa luonnollista henkilöä, joka hoitaa arvopaperien välitykseen liittyvien toimeksiantojen toteutuksen. Arvopaperinvälittäjinä toimivat käytännössä pankit ja pankkiiriliikkeet. Varsinaisten pankkiiriliikkeiden lisäksi suuri joukko yrityksiä on ilmoittanut toimialakseen muun ohessa arvopaperikaupan. Oikeutta harjoittaa arvopaperikauppaa tai arvopaperinvälitystä ei ole rajoitettu. Pankkien toimintaa sääntelevät niitä koskevat erityislait ja pankkiiriliikkeitä yhteisölaainsäädäntö, lähinnä osakeyhtiölaki.

Sopimus arvopaperikaupasta

Kauppalaian säännökset ovat tahdonvaltaisia (3 §), joten niitä sovelletaan vain, mikäli sopimuksesta, sopijapuolten omaksumasta käytännöstä, kauppatastavasta tai muusta sopijapuolia sitovasta tavasta ei muuta johdu. Arvopaperikaupassa syrjäyttänevät sopimukset, kauppatavat ja edellä mainitut velkakirja- ja arvopaperioikeudelliset periaatteet usein lähinnä irtaimen tavarahan kauppaa silmällä pitäen laaditut kauppalaian säännökset. Tästä huolimatta merkitsevät kauppalaian säännökset erityisesti vaaranvastuun siirtymisestä, viivästyksen ja sopimusrikkomuksen seuraamuksista sekä vahingonkorvauksen määrästä oikeustilan selkiintymistä myös arvopaperikaupassa.

Arvopaperikauppaa koskevat kauppalaian säännökset tavarahan tuotosta. Lain 80 §:n mukaan osakkeiden kauppaan sisältyy osinko, joka ei ole erääntynyt maksettavaksi ennen kaupantekoa, sekä merkintäoikeus, jota ei ole voitu käyttää ennen kaupantekoa. Korkoa tuottavan saatavan kauppaan sisältyy lain 81 §:n mukaan korko, joka on kertynyt, mutta ei vielä erääntynyt maksettavaksi sinä ajankohtana, jona luovutuksen on sovittu tapahtuvan. Ostajan on maksettava myyjälle tällaista kor-

koa vastaava rahamäärä kauppahinnan lisäksi, jollei saatavaa ole myyty epävarmana.

Sopimus arvopaperinvälityksestä

Komissiokauppana toteutettavassa arvopaperikaupassa ja välittäjän avustaessa suoran kaupan tekemisessä myyjän ja ostajan väliseen kauppasopimukseen liittyy ostajan, myyjän tai molempien solmima toimeksiantosopimus välittäjän tai komissionsaajan (*komissionääri*) kanssa. Näitä asiamieessopimuksia koskevat vuoden 1734 kauppakaaren (KK) 18 luvun niukat, alkuperäisessä muodossaan voimassa olevat säännökset toimitsijoista eli asiamiehistä, sekä asiamieessopimuksia koskevat yleiset periaatteet. Toimeksiantosopimuksia koskevat luonnollisesti sopimusoikeuden yleiset säännökset ja periaatteet.

Asiamieessopimus arvopaperinvälittäjän käytämisestä tai arvopaperikomissiota koskevasta toimeksiannosta voidaan tehdä vapaamuotoisesti ja sen ehdoista voidaan sopia vapaasti. Asiamies vastaa päämiehelleen siitä, että hänellä on tehtävän edellyttämä ammattitaito, että hän täyttää tehtävän huolellisesti ja että hän pyrkii päämiehelleen edulliseen tulokseen (*asiamiehen toimimisvelvollisuus* ja *lojaalisuusvelvollisuus*). Lojaalisuusvelvollisuus sisältää muun muassa vaitiolovelvollisuuden ja kiellon suosia myöhempiä rinnakkaistoiمةksiantoja tai toimia omaan lukuunsa tavalla, joka estää päämiehelle edullisimman vaihtoehdon toteutumisen. Asiamiehellä on tietyissä tilanteissa velvollisuus ilmoittaa päämiehelle toimeksiannon suorittamisen kannalta olennaisista seikoista, esimerkiksi komissiossa asiamiehen aiikeesta tulla väliin kaupassa eli olla omaan lukuunsa luovutuksen toisena osapuolena (*asiamiehen raportointivelvollisuus*). Asiamies on mahdollisuuksien mukaan velvollinen noudattamaan saamiaan toimintaohjeita, mutta ammattimaisesti toimiva asiamies on velvollinen huomauttamaan päämiehelle epätarkoitusten mukaisista toimiohjeista (*toimiohjeiden noudattamisvelvollisuus*). Huolimattomuus toimeksiannon täyttämässä velvoittaa asiamiehen korvaamaan päämiehelle aiheutetun vahingon. Päämies on velvollinen maksamaan asiamiehelle kohtuullisen korvauksen, vaikka siitä ei olisi sovittu (KK 18:5). Asiamies on velvolli-

nen tekemään tilin päämiehelleen (*tilitysvollisuus*); tilii on moittittava vuoden ja yön kuluessa (KK 18:9) uhalla, että se katsotaan hyväksytyksi. Tilitykseen on liitettävä toimeksiannon yhteydessä kertyneet päämiehelle kuuluvat asiakirjat.

Omissa nimissään kaupan tehnyt komission-saaja on suhteessa toiseen kaupan osapuoleen vastuussa sen täyttämistä. Jos komissionsaaja käyttää oikeuttaan olla ilmoittamatta kaupan toista osapuolta komissionantajalle, hän on myös komissionantajaan nähden vastuussa kauppasopimuksen täyttämistä. Arvopaperien myyntikomissiossa eri myyntitoimeksiannot yhdistetään usein suuremmiksi eriksi, mikä varsinkin pörssikaupassa on välttämätöntä, koska kauppa käydään tietynsuuruissuissa pörsierissä. Vastaavasti jaetaan ostokomissiossa hankitut erät eri toimeksiannoille. Tämä johtaa siihen, ettei yksittäisen arvopaperin kulkua tietyltä myyjältä tietylle ostajalle voida aina selvittää eikä komissionsaaja siis voi komissionantajalle ilmoittaa kaupan toista osapuolta. Tämän vuoksi kauppasopimuksen täyttämiseen liittyvät velvollisuudet kohdistuvat komissionsaajaan. Myyntikomission saaja on siten vastuussa siitä, että hän voi toimittaa arvopaperit ja että niitä ei rasita oikeudellinen virhe, ja vastaavasti ostokomission saaja vastaa myyjälle kauppahinnan suorittamisesta. Komissionsaajalle voi syntyä toisaalta edellä mainituissa tilanteissa oikeus vahingonkorvaukseen tai kauppahintasaatava päämieheltä.

Helsingin Arvopaperipörssissä toimivat välittäjät noudattavat arvopaperien myynti- ja ostotoimeksiantojen osalta vakioehtoja, joissa määrätään muun muassa välittäjän toimimista lojaalisuusvelvollisuudesta, toimeksiannon kestosta, raportointivelvollisuudesta, toimitustavoista, palkkion, verojen, muiden maksujen sekä tietyissä tapauksissa korkojen suorituksista.

Asiamiehen rikosoikeudellisesta vastuusta on säädetty rikoslain 38 luvun 1 ja 3 §:ssä. Epärehellisyydestä asiamies voidaan tuomita sakoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi silloin, kun hän on tahallaan aiheuttanut vahinkoa päämiehelleen. Jos hän puolestaan luvottomasti ilmaisee ammattitoimessaan tietoonsa tulleen yksityisen salaisuuden, rangaisuksena voi olla sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta.

1.1.5. Ruotsin, Norjan ja Tanskan lainsäädäntö

Yleistä

Arvopaperikaupan sääntely Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa perustuu pääosin viime vuosikymmenen lopulla ja tällä vuosikymmenellä annettuihin säännöksiin. Lisäksi vireillä on asiaa koskevia uusia lakiesityksiä ja selvityksiä. Vaikka sääntely on osittain hyvinkin yhteneväistä asiasisällöltään, lakitekniset ratkaisut poikkeavat toisistaan. Tanskan ratkaisut pohjautuvat osin Euroopan talousyhteisön määräyksiin ja eroavat siten muiden pohjoismaiden ratkaisuista.

Norjassa arvopaperinvälitystä sääntelee arvopaperikauppalaki (lov om verdipapirhandel 14.6.1985 nr. 61), sen nojalla annetut asetukset osakeantiesitteistä (forskrift om innholder i visse tegningsinnebydelser ved aksjeemisjoner 11.10.1985 nr. 1895) ja arvopaperikauppaa koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta (forskrift om medepliktig verdipapirhandel 11.10.1985 nr. 1896).

Ruotsissa arvopaperinvälitystä sääntelevät arvopaperinvälittäjälaki (fondkommissionslagen 1979:748), komissiolaki (1914:45) ja arvopaperimarkkinalaki (lag om värdepappersmarknaden 1985:571) muutoksineen.

Tanskassa arvopaperinvälityksen sääntely perustuu Kööpenhaminan pörssistä annettuihin lakeihin (lov 1972-06-07 nr 220 om Københavns Fondsbørs muutoksineen, jäljempänä "vanha pörssilaki", ja lov om Københavns Fondsbørs 1986-06-04 nr 316, jäljempänä "uusi pörssilaki") sekä teollisuusministerin uuden pörssilain nojalla antamiin tiedonantoihin 1986:812-815 muutoksineen. Uusi pörssilaki on pääosin tullut voimaan vuoden 1987 alusta. Vanhan lain nojalla annetuista tiedonannoista ovat ainoastaan tiedonannon 1983:525 välittäjiä koskevat määräykset toistaiseksi voimassa. Välittäjien toimintaa koskee myös yleinen komissiolaki.

Välittäjien toiminnan sääntely

Arvopaperinvälitys on määritelty Ruotsin välittäjälaissa ammattimaiseksi omissa nimissä toisen lukuun tapahtuvaksi arvopaperikauppaa koskevaksi toiminnaksi. Norjan arvopaperikauppalain mukaan arvopaperinvälitys on kor-

vausta vastaan tapahtuvaa toimimista välimiehenä arvopaperikaupassa. Tanskassa ei pörssilaki sisällä yleistä määritelmää arvopaperinvälitykselle.

Luvanvaraisuus

Sekä Ruotsissa että Norjassa määritelmän mukainen arvopaperinvälitys on luvanvaraista toimintaa. Ruotsissa luvan myöntää pankkitarkastusvirasto arvopaperinvälitystoimintaa harjoittavalle kotimaiselle osakeyhtiölle tai pankille. Norjassa luvan (personlig fondsmeglerbevilling) myöntää valtiovarainministeriö henkilölle, jolla on arvopaperinvälitykseen tarvittava pätevyys ja siitä todistuksena meklaritodistus (fondsmeglerbrev). Arvopaperinvälitystä voi Norjassa harjoittaa ainoastaan norjalainen osakeyhtiö tai pankin osasto, jonka johdossa on arvopaperinvälitysluvan saanut henkilö. Luvan voi peruuttaa sen myöntänyt viranomainen. Tanskassa luvanvaraiseksi on säädetty julkinen esiintyminen pörssinoteerattujen arvopapereiden ostajana, myyjänä tai välittäjänä. Myös Tanskassa luvan myöntää ja sen voi peruuttaa pankkitarkastusvirasto.

Ruotsissa osakeyhtiön on luvan saamiseksi täytettävä ensinnäkin eräät sopivuutta koskevat vaatimukset (yhtiön yhtiöjärjestys vastaa välittäjälain ja muiden säännösten määräyksiä, yhtiö ei ole epäsoviva välitystehtävään eikä toiminnasta voida olettaa olevan yleistä vahinkoa), yhtiön omistuspohjaan liittyvät vaatimukset (osakkeita voivat omistaa vain Ruotsin kansalaiset, ruotsalaiset yhtiöt, muut ruotsalaiset yhteisöt ja sijoitusrahastoyhtiöt) ja yhtiön kokoa ja hallintoa koskevat määräykset (osakepääoman on oltava vähintään 500 000 kruunua, hallituksessa on oltava vähintään kolme jäsentä, yhtiöllä on oltava hallituksen nimittämä toimitusjohtaja, jolla yhden hallituksen jäsenen lisäksi on oltava riittävä kokemus arvopaperinvälittäjän toiminnasta, yhtiöllä on oltava ainakin yksi auktorisoitu tilintarkastaja). Lisäksi yhtiön nimessä on oltava sana "fondkommission".

Norjassa välitystoimintaa harjoittavalta osakeyhtiöltä edellytetään, että sen osakepääoma on kokonaan maksettu, taloudellinen asema on vakaa ja että sitä ammatillisesti johtaa henkilö, jolla on arvopaperinvälityslupa. Yhtiön osakkeita eivät saa ulkomaalaiset omistaa ilman lupaa yli 10 %:a ja kuninkaan myöntämän

luvan nojalla ulkomaalaisomistus voi olla korkeintaan 25 %. Pankin arvopaperiosasto voi harjoittaa arvopaperinvälitystoimintaa edellyttäen, että osasto johtaa arvopaperinvälitysluvan saanut henkilö ja että osaston liiketoimet pidetään erillään pankin muusta toiminnasta. Arvopaperinvälitysyriksen sivuliike voi harjoittaa arvopaperinvälitystoimintaa edellyttäen, että sen johdossa on henkilö, jolla on arvopaperinvälityslupa, ja että liikkeen toiminnasta asetetaan erityinen vakuus.

Tanskan uuden pörssilain määräykset koskevat siis ainoastaan pörssissä noteerattujen arvopapereiden välitystoimintaa. Välittäjän on täytettävä eräät yhtiömuotoa ja kokoa koskevat määräykset (yhtiön on oltava osakeyhtiörekisteriin merkitty osakeyhtiö, sen kokonaan maksetun osakepääoman on oltava vähintään 5 000 000 kruunua eivätkä sen osakkeet saa olla haltijaosakkeita), yrityksen on liitettävä arvopaperinkäsittelyjärjestelmään arvopaperikauppiaana, sen yhtiöjärjestyksen on sisällytettävä eräitä arvopaperikauppaa koskevia määräyksiä ja sen yhtiöjärjestyksen on oltava pankkitarkastusviraston hyväksymä. Yrityksen johdosta ainakin puolen on oltava 20 vuotta täyttäneitä vähintään kolmen vuoden ajan viimeisen viiden vuoden aikana arvopaperikauppaan osaaottaneita henkilöitä. Lupaa ei voida myöntää, jos yhtiön johdon tai hallituksen jäsen on tuomittu aseman väärinkäyttöön viitastaavasta toiminnasta tai on muuten noudattanut arvopaperikaupan kannalta epäsuotavia toimintatapoja. Jotta välittäjän puolueettomuus ei vaarantuisi, sen johto ja toiminta on järjestettävä siten, että se on taloudellisesti erillään muista yhtiöistä, myös mahdollisesta emoyhtiöstä.

Välittäjän lupa voidaan Ruotsissa peruuttaa, jos yrityksen oma pääoma on yli kolmen kuukauden ajan alittanut 2/3 sen osakepääomasta tai välittäjä on lakia rikkomalla tai toimimalla selvästi vastoin toimeksiantajansa etua osoittanut sopimattomuutensa välittäjäksi taikka välittäjän toiminnan voidaan muuten katsoa olevan yleisen edun vastaista. Norjassa lupa peruutetaan, jos luvan antamisen edellytykset lakkaavat olemasta voimassa eikä välittäjä kohtuullisessa ajassa saata toimintaansa lupa-edellytyksiä vastaavaksi. Tanskassa lupa voidaan peruuttaa, jos välittäjä on rikkonut toimintaansa koskevia määräyksiä tai jos sen johto tai hallitus ei hoida toimintaa tyydyttävällä tavalla.

Välittäjien toiminta

Välittäjien sallitaan säännöksen mukaan harjoittaa vain sellaista toimintaa, jonka voidaan katsoa edistävän niiden toimintaa arvopapereiden välittäjinä. Ruotsin lain mukaan välittäjäyrittäjä saa tietyin edellytyksin harjoittaa lainanantoa ja pitää tilillään muita varoja, ostaa ja myydä arvopapereita omaan lukuunsa, antaa emissiotakuun, ottaa arvopapereita säilytykseen tai hoitoon ja antaa sijoitusneuvontaa. Yritys ei saa omaan lukuunsa laskea liikkeeseen obligaatioita, debenttuureja tai muita yleiseen vaihdantaan tarkoitettuja velkakirjoja. Omaan lukuunsa välittäjäyrittäjä voi hankkia kiinteää omaisuutta tai tontinvuokraoikeuden yrityksen toimipaikkaa varten, käyttöomaisuutta toiminnan harjoittamiseksi, obligaatioita, debenttuureja ja muita yleiseen vaihdantaan tarkoitettuja velkakirjoja sekä tietyin rajoituksin osakkeita, osakeantitodistuksia ja sijoitusrahasto-osuuksia. Näitä määräyksiä sovellettaessa otetaan huomioon myös sellaisen yrityksen omistamat arvopaperit ja luotonanto, jolla on läheinen liittymä (nära samband) välittäjäyhteisöön ja jonka pääasiallinen toiminta koskee arvopapereiden kauppaa tai luotonantoa arvopapereita vastaan. Pankkitarkastusviraston erityisestä syystä antamalla luvalla välittäjä voi harjoittaa muutakin toimintaa ja hankkia muuta omaisuutta.

Norjan arvopaperikauppalaain mukaan välittäjäyrittäjä voi harjoittaa ainoastaan sellaista toimintaa, jolla on järkevä yhteys arvopaperinvälitystoimintaan. Yritys ei voi myöntää lainaa eikä antaa takausta arvopapereiden hankkimista varten. Emissiotakuun yritys voi antaa vain ennalta määrättyyn summaan asti. Omaan lukuunsa yritys voi tehdä arvopaperikauppoja tietyin edellytyksin ja vain arvopaperinvälitystoiminnan helpottamiseksi. Arvopapereiden hoito toisen lukuun (aktiv förvaltningsservice) on sallittua vain välittäjille, jotka ovat saaneet siihen luvan erityisine muun muassa vakuutta koskevine ehtoineen.

Kööpenhaminan pörssiä koskevan lain mukaan välittäjäyrittäjä saa harjoittaa ainoastaan tavanomaisia pörssitoimia mukaan lukien sijoitusneuvonnan antaminen ja toimiminen välittäjänä yhteisön halutessa saattaa arvopaperin pörssilistalle. Välittäjäyrittäjän toiminta ei saa rajoittua tiettyihin sijoittajiin tai tiettyihin arvopapereihin. Välittäjäyrittäjä saa hankkia vaihto- ja käyttöomaisuutta vain siinä määrin,

kuin se on tarpeellista yrityksen toiminnan kannalta.

Välittäjäyritysten asiakkaiden asemaa on pyritty turvaamaan erilaisin ratkaisuin. Ruotsissa tässä tarkoituksessa edellytetään, että välittäjäyrityksen oman pääoman on oltava tiettyssä suhteessa yrityksen varoihin ja sitoumuksiin. Yrityksen arvopaperisalkku ei myöskään arvotaan saa ylittää tiettyä osuutta yrityksen vuosittaisesta keskimääräisvaihdosta ja yrityksen on ylläpidettävä toiminnan laatuun ja laajuuteen nähden riittävää maksuvalmiutta. Tanskan välittäjien toimintaa koskeva tiedonanto sisältää erittäin yksityiskohtaiset määräykset välittäjän omasta pääomasta suhteessa yhteisön vaihtoon ja vastuisiin sekä yhteisön omistamista arvopapereista. Norjassa välitysyriitysten on asetettava vakuus vastaamaan toiminnan aiheuttamista vastuista. Vakuudesta valtiovarainministeriö antaa tarkempia määräyksiä.

1.2. Tavoitteet

Pääoma- ja rahamarkkinat ovat maassamme nopeasti kasvaneet ja monipuolistuneet ja niillä toimivien yhteisöjen määrä on voimakkaasti lisääntynyt. Palvelujen tarjoaminen tehokkaasti ja asiantuntevasti laajenevilla markkinoilla edellyttää, että markkinoilla toimivat yhteisöt erikoistuvat niiden palvelusten tuottamiseen, johon niillä on eniten kokemusta ja asiantuntemusta ja parhaat taloudelliset edellytykset. Lakiehdotuksella pyritään osaltaan kehittämään Suomen pääoma- ja rahamarkkinoiden toimivuutta ja tehokkuutta säätämällä pankkiiriliikkeiden, jäljempänä arvopaperinvälitysliikkeiden ja muiden markkinoilla toimivien yhteisöjen välisestä työnjaosta.

Arvopaperinvälitysliikkeiden merkitys on arvopaperikaupan ja emissiotoinnin voimakkaasti kasvaessa lisääntynyt huomattavasti sekä absoluuttisesti että suhteellisesti. Pääoma- ja rahamarkkinoiden häiriöttömän toiminnan turvaamiseksi on tarpeen, että arvopaperinvälitysliikkeiden toiminta on vakaata ja jatkuvaa ja että ne nauttivat yleisön luottamusta. Tämä edellyttää takeita siitä, että arvopaperinvälitysliikkeillä on riittävät taloudelliset edellytykset ja ammattitaito kannattavan liiketoiminnan harjoittamiseen ja että näiden edellytysten olemassaoloa jatkuvasti valvotaan julkisesti. Lakiehdotuksella pyritään osaltaan turvaamaan se, ettei pääoma- ja rahamarkkinoilla pääsisi

toimimaan sellaisia yhteisöjä, jotka voisivat vaarantaa pääoma- ja rahamarkkinoitten häiriötöntä toimintaa ja yleisön luottamusta siihen.

Arvopaperisijoittamisen suosio säästämismuotona on jatkuvasti kasvanut ja se on levinnyt yhä laajemmin yleisön keskuuteen. Sen voi olettaa tulevaisuudessa yhä enemmän kilpailevan perinteisten pankkitalletusten kanssa. Yritysrahoituksessa pääoman hankinta osakeannin ja haltijalle asetettujen velkasitoumusten liikkeeseenlaskeminen on yhä useammin käytetty vaihtoehto perinteiselle pankkilainalle. Arvopaperitoiminnan kasvusta seuraa myös arvopaperitoiminnan rahoittamiseen liittyvien palvelujen huomattava lisääntyminen. Arvopaperitoiminnan ja siihen liittyvän rahoitustoiminnan kasvu ja sijoitusmahdollisuuksien monipuolistuminen asettavat entistä suuremmat vaatimukset arvopaperinvälitysliikkeiden asiantuntemukselle. Riskialttiin arvopaperitoiminnan kasvaessa ja sen levitessä yhä laajemmin yleisön keskuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että yksittäinen asiakas voi turvallisesti antaa varansa arvopaperinvälitysliikkeen kautta sijoitettavaksi tai hankkia pääomaa arvopaperinvälitysliikkeen välityksellä. Lakiehdotuksella pyritään turvaamaan arvopaperisijoittajia, arvopapereiden liikkeeseenlaskijoita ja muita arvopaperinvälitysliikkeen asiakkaita arvopaperinvälitysliikkeen toiminta- ja suoritushäiriöiltä sekä sopimattomalta menettelyltä.

Pääoma- ja rahamarkkinoilla toimivien yhteisöjen toiminta on järjestettävä siten, että samanlaista toimintaa harjoittavia yhteisöjä ei perusteettomasti aseteta eriarvoiseen asemaan. Tämä edellyttää, että arvopaperinvälitysliikkeet nauttivat samanlaista julkista luotettavuutta kuin talletuspankit ja muut julkisen valvonnan alaiset luotto- ja rahoituslaitokset. Siltä osin kuin arvopaperinvälitysliikkeet harjoittavat samaa toimintaa kuin talletuspankit, arvopaperinvälitysliikkeiden toimintaedellytykset on muutoinkin luotava yhdenvertaisiksi pankkien kanssa kummankin yhteisöryhmän kilpailuedellytysten turvaamiseksi ja sen välttämiseksi, että ankarammin säännelty yhteisöt pyrkisivät kiertämään toimintaansa koskevia rajoituksia harjoittamalla osaa toiminnastaan lievemmin säännellyn yhteisömuodon kautta, mikä tarpeettomasti vinouttaisi toimialan rakennetta.

Maamme pääoma- ja rahamarkkinoille on viime vuosina ollut ominaista jatkuva kansain-

välityminen. Lakiehdotuksella varaudutaan osaltaan arvopaperinvälitysliikkeiden kansainvälisen toiminnan kasvuun ja turvataan viranomaisille edellytykset valvoa tällaista toimintaa.

1.3. Keinot

1.3.1. Toiminnan luvanvaraisuus

Edellä esitetyt tavoitteet on katsottu voitavan parhaiten saavuttaa säätämällä erityinen laki arvopaperinvälitysliikkeistä. Lakiehdotus perustuu arvopaperinvälitysliikkeiden toiminnan säätämiseen luvanvaraiseksi ja laissa määritellyn arvopaperinvälityksen sallimiseen ainoastaan toimiluvan saaneille arvopaperinvälitysliikkeille. Laki ei kuitenkaan estäisi talletuspankkien oikeutta harjoittaa voimassa olevan lainsäädännön mukaista pankkitoimintaan kuuluvaa arvopaperikauppaa. Arvopaperinvälitysliikkeellä olisi oltava valtiovarainministeriön myöntämä toimilupa. Ainoastaan toimiluvan saanut arvopaperinvälitysliike ja talletuspankki saisi harjoittaa laissa määriteltävää arvopaperinvälitystä. Tällaista toimintaa olisi omissa nimissä toisen lukuun tapahtuva arvopaperien osto, myynti, vaihto ja merkintä. Arvopapereihin rinnastettaisiin vakioidut optiot ja termiinit.

Arvopaperinvälityksen merkitys on kasvanut sekä pääoma- ja rahamarkkinoiden toiminnan että arvopaperisijoittajien ja arvopapereiden liikkeeseenlaskijoiden kannalta. Tämän kehityksen on katsottu puoltavan tällaisen toiminnan sallimista ainoastaan julkisen valvonnan alaisille yrityksille. Arvopaperinvälitysliikkeillä on perinteisesti ollut arvopaperitoimintaan tarvittava kokemus ja ammattitaito, joten arvopaperinvälityksen on katsottu soveltuvan arvopaperinvälitysliikkeiden tehtäväksi.

Pääoma- ja rahamarkkinoiden tarkoituksenmukainen työnjako edellyttää, että erityyppistä toimintaa harjoittavat siihen erikoistuneet yhteisöt. Lakiehdotukseen otettu arvopaperinvälityksen määritelmän käsittämä toiminta on perinteisesti muodostanut keskeisen osan arvopaperinvälitysliikkeiden toiminnasta. Toisaalta muut yritykset talletuspankkeja lukuunottamatta eivät ole harjoittaneet tällaista toimintaa, joten sen salliminen ainoastaan toimiluvan saaneille arvopaperinvälitysliikkeille ja talletuspankeille ei merkittävästi muuttaisi pääoma- ja

rahamarkkinoilla toimivien yhteisöjen vallitsevaa työnjakoa. Laki ei puuttuisi näillä markkinoilla nykyisin toimivien talletuspankkien nykyiseen toimintaan.

Toimilupa voitaisiin myöntää ainoastaan osakeyhtiölle. Kaikki pörssissä välittäjinä olevat arvopaperinvälitysliikkeet ovat osakeyhtiömuotoisia eikä arvopaperinvälitysliikkeen toiminnan harjoittamista osakeyhtiötä vähemmän kehittyneessä yritysmuodossa ole pidetty aiheellisenä.

Toimiluvan myöntämistä samoin kuin arvopaperinvälitysliikkeen yhtiöjärjestyksen ja sen muutosten vahvistamista koskeva menettely järjestettäisiin siten, että valtiovarainministeriö myöntäisi toimiluvan ja vahvistaisi yhtiöjärjestyksen ja sen muutokset saatuaan asiasta panktikastusviraston lausunnon.

1.3.2. Liiketoimintaa koskevat rajoitukset

Lainsäädännössä on perinteisesti pyritty erottamaan tuotannollisten elinkeinojen harjoittaminen ja rahoitus toisistaan säätämällä, että luotto- ja rahoituslaitokset eivät saa harjoittaa kauppaa, teollisuutta eikä muita sellaisia rahoitukseen liittymättömiä elinkeinoja. Tällaisten elinkeinojen salliminen arvopaperinvälitysliikkeille saattaisi ne olennaisesti erilaiseen asemaan verrattuna muihin pääoma- ja rahoitusmarkkinoilla toimiviin yhteisöihin, minkä vuoksi arvopaperinvälitysliikkeet eivät voisi lakiehdotuksen mukaan harjoittaa tällaisia yleisiä elinkeinoja.

Pääoma- ja rahamarkkinoilla toimivien yhteisöjen tarkoituksenmukainen työnjako edellyttää, että arvopaperinvälitysliikkeille on sallittua vain sellainen toiminta, joka liittyy arvopaperinvälitykseen ja siihen läheisesti liittyvään toimintaan. Tämän vuoksi arvopaperinvälitysliikkeille sallittu liiketoiminta rajoitettaisiin ainoastaan varsinaiseen arvopaperinvälitykseen ja siihen liittyvään rahoituksen järjestämiseen asiakkaalle ja tähän toimintaan läheisesti liittyvään toimintaan. Tavanomainen antolainaus ja muu yleinen rahoituksen järjestäminen ei siten kuuluisi arvopaperinvälitysliikkeille.

Arvopaperinvälitysliikkeet saisivat muiden pääoma- ja rahamarkkinoilla toimivien yritysten tavoin hankkia varoja oman toimintansa rahoittamiseksi muun muassa tarjoamalla yleisölle omia joukkovelkakirjalainoja tai muita haltijasitoumuksia. Arvopaperinvälitysliike ei

kuitenkaan saisi laskea liikkeeseen obligaatioita, joiden liikkeeseenlaskemisen on katsottu parhaiten soveltuvan kiinnitysluottopankeille ja luotto-osakeyhtiöille sekä hypoteekkiyhdistyksille.

1.3.3. Toiminimi

Arvopaperinvälitysliikkeiden toiminnan julkinen luotettavuus edellyttää, että ne eivät ole sekoitettavissa sellaisiin markkinoilla toimiviin yrityksiin, jotka eivät ole julkisen valvonnan alaisia. Tämän vuoksi laissa säädettäisiin, että ainoastaan toimiluvan saanut arvopaperinvälitysliike saisi toiminimessään tai muuten toiminnessaan käyttää nimitystä arvopaperinvälitysliike tai pankkiiri. Niinikään sekoitettavuuden välttämiseksi toimiluvan saaneen arvopaperinvälitysliikkeen toiminimessä olisi oltava sana arvopaperinvälittäjä tai pankkiiri.

1.3.4. Vähimmäisosakepääoma

Arvopaperinvälitysliikkeiden julkisen luotettavuuden ja sijoittajien aseman turvaamiseksi markkinoille pääsyä ei tulisi sallia sellaisille yrityksille, joiden toiminta ei olisi riittävän vakaata ja turvallista. Tämän vuoksi arvopaperinvälitysliikkeiltä tulisi vaatia riittävän suuri alkupääoma. Vähimmäisosakepääomaksi ehdotetaan miljoona markkaa. Osakepääoma vaatimus ei olisi kohtuuton nykyisten pankkiriikkeiden kannalta ja sen voi olettaa ehkäisevän arvopaperinvälitystoiminnan harjoittamiseen riittävän vakavasti suhtautumattomien yrittäjien alalle hakeutumisen. Vähimmäisosakepääomavaatimus tukisi myös osaltaan arvopaperinvälitysliikkeen vakavaraisuutta, joka kuitenkin ensisijaisesti säänneltäisiin myöhemmin erityisin vakavaraisuusvaatimuksin.

Laissa pidettäisiin pääsääntönä osakepääoman ja sen korotusten maksamista kokonaan rahassa. Tätä voidaan perustella erityisesti sillä, että yhtiöön osakepääomana sijoitetun muun omaisuuden arviointivaikeudet saattavat johtaa siihen, että yhtiön velvoitteista sen toiminnan alkaessa tosiasiaassa vastaava varallisuus on arvoltaan vähäisempi kuin yhtiöön sijoitetuksi ilmoitettu määrä. Osakepääoman

korotus voitaisiin kuitenkin merkitä apporti-omaisuutta tai kuittauksista vastaan, mikä saataisi erityisesti fuusiotilanteessa olla tarpeen.

1.3.5. Omistusrajoitukset

Luotto- ja rahoituslaitoksia koskevassa lainsäädännössä on yleisesti omaksuttu periaate, että elinkeinotoimintaa harjoittavan yhteisön omistus ja vieraalla pääomalla tapahtuva rahoitus olisi pidettävä erillään toisistaan, jottei taloudellinen päättävä valta yhteiskunnassa liaksi keskittyisi. Tämän periaatteen mukaisesti arvopaperinvälitysliikkeiden oikeutta omistaa elinkeinoyhteisöjen osakkeita tai osuuksia rajoitettaisiin 10 prosenttiin tällaisten yhteisöjen osakkeista tai osuuksista ja niiden tuottamasta äänimäärästä. Rajoitusta ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista ulottaa koskemaan sellaista osakkeiden ja osuuksien omistamista, joka palvelee arvopaperinvälitysliikkeelle sallittuun liiketoimintaan liittyvää toiminnan järjestelyä ja markkinoihin osallistumista.

Myös muiden kuin toiminnan kannalta välttämättömän kiinteistöjen omistusta rajoitettaisiin.

Ulkomaalaisten arvopaperinvälitystoimintaa harjoittavien yhteisöjen osakkeiden ja osuuksien omistukseen on katsottu liittyvän erityisiä riskejä, minkä vuoksi tällaisten osakkeiden ja osuuksien omistus ehdotetaan luvanvaraiseksi.

Omistusrajoituksia koskevat säännökset voisivat tarpeettomasti vaikeuttaa osakeantien hoitoa ja sellaisten tilanteiden hoitoa, joissa arvopaperinvälitysliikkeelle uhkaa syntyä tappioita. Mahdollisuus poiketa lain säännöksistä on tämän vuoksi tarpeen. Poikkeussäännöksen nojalla arvopaperinvälitysliikkeen omistukseen siirtyneestä omaisuudesta tulisi kuitenkin luopua lyhyessä määräajassa, koska järjestelyn tulisi olla poikkeuksellista.

1.3.6. Maksuvalmius ja vakavaraisuus

Maksuvalmiudesta huolehtiminen on arvopaperinvälityksen perusedellytyksiä. Lakiehdotuksessa on arvopaperinvälitysliikkeelle asetettu yleinen velvollisuus ylläpitää toimintaan nähden riittävää maksuvalmiutta. Keinoja olisivat muun muassa valmiusluottojen samoin

kuin uusien luotonkäyttöoikeutta koskevien sitoumusmuotojen käyttö kuin myös markkinaraha ja interbank-toiminnot.

Maksuvalmiutta voivat vaarantaa välitysläikeen kokoon nähden suuret yksittäiset varainhankintaerät, jos se ei ole riittävästi varautunut niiden takaisinmaksuun. Maksuvalmius voi samalla tavalla vaarantua esimerkiksi, jos välitysläike keskittää vastuusitoumusten antoaan yhdelle asiakkaalle, eikä se ole samalla huolehtinut maksuvalmiudestaan erityisillä maksuvalmiusjärjestelyillä. Arvopaperinvälitysläikeen olisi huolehdittava siitä, että sillä kaikissa tilanteissa on maksuvalmiusriskeihin nähden riittävät keinot turvata maksuvalmiutensa. Sen olisi huolehdittava myös siitä, että sen velat ja saamiset erääntyvät tarkoituksenmukaisella tavalla toisiinsa nähden.

Arvopaperinvälitysläikeiden toiminta yleisön varojen sijoittajana ja yleisön arvopaperitoiminnan rahoittajana edellyttää, että läike kykenee suoriutumaan toiminnastaan johtuvista velvoitteista vaarantamatta asiakkaiden taloudellisia etuja ja pääoma- ja rahamarkkinoiden häiriötöntä toimintaa. Arvopaperinvälitysläikeelle syntyy tavanomainen luottoriski silloin, kun se myöntää luottoa tai takauksen asiakkaan arvopaperitoiminnan rahoittamiseksi. Riski syntyy myös underwriting-toiminnassa, jossa läike sitoutuu vastuuseen siitä, että asiakkaan läikeeseen laskemat arvopaperit tulevat kokonaan merkityiksi. Arvopaperitoimintaan liittyvässä luotonannossa vakuutena yleensä olevien arvopaperien vakuusarvo voi lisäksi kurssikehityksen epävarmuuden vuoksi huomattavasti vaihdella. Näistä syistä arvopaperinvälitysläikeen toimintaan liittyvän luottoriskin on katsottava edellyttävän erityistä vakavaraisuusvaatimusta.

Toinen merkittävä riski arvopaperinvälitysläikeiden toiminnassa on niiden omaan arvopaperikauppaan liittyvä sijoitusriski. Mikäli arvopaperinvälitysläikeiden sallittaisiin rajoituksetta sijoittaa varojaan arvopapereihin, epäedullinen kurssikehitys voisi aiheuttaa pankkiriiläikeelle tappioita, jotka vaarantaisivat sen toiminnan jatkumisen. Kurssiriskiä korostaa vielä se, että arvopaperinvälitysläikeellä on usein saataviensa vakuutena samanlaisia arvopapereita, joista se itse saattaa kärsiä kurssitappioita. Arvopaperinvälitysläikeen varojen liiallista sitoutumista riskipitoisiin sijoituksiin on tarpeellista rajoittaa edellyttämällä riskipi-

toisilta sijoituksilta tietynasteista vakavaraisuusvaatimusta.

Varsinaisesta arvopaperinvälityksestä arvopaperinvälitysläikeelle voi syntyä riski silloin, kun läike ostaa arvopapereita asiakkaan lukuun saamatta tältä suoritusta kauppahinnan maksamiseksi, jolloin läike voi joutua myymään asiakkaan lukuun ostamansa osakkeet omaan lukuunsa alhaisempaan hintaan kuin mitä se niistä itse maksoi. Tällainen luotto- ja kurssiriskin yhteisvaikutus on kuitenkin katsottava pieneksi.

Edellä mainittujen riskien lisäksi arvopaperinvälitysläikeen toiminnassa voi syntyä muitakin riskejä.

Arvopaperinvälitysläikeen vakavaraisuus tulisi laskea nykyaikaisen rahoituksen teorian ja kansainvälisen käytännön mukaisesti saamisten, sijoitusten ja vastuusitoumusten suhteena omaan pääomaan. Vakavaraisuuden ei katsota riippuvan velkasitoumusten suhteesta omaan pääomaan eli pääomarakenteesta vaan siitä, missä määrin omat pääomat riittävät kattamaan sijoitusportfolion sisältämän riskin. Menettelyä voidaan perustella sillä, että se sääntelee välittömästi toiminnalle ominaista sijoitusriskiä ilman liiketoiminnan volyymin ja rakenteen joustavuutta tarpeettomasti rajoittavia absoluuttisia omistusrajoituksia.

Edellä kuvatus kaltaista vakavaraisuuden säätelyä ei ole voitu sisällyttää tässä vaiheessa lakiehdotukseen.

Kansainvälisen Järjestelypankin (BIS) pankkivalvontakomitea eli niin sanottu Cooke'n komitea on 11 päivänä heinäkuuta 1988 tehnyt suosituksen pankkien yhtenäisestä kansainvälisestä vakavaraisuuden säätelystä, jonka tulisi toteutua vuoden 1992 loppuun mennessä. BIS'n suosituksen mukainen vakavaraisuuden säätely poikkeaa Pankkitoimintakomitean mietinnön (komiteanmietintö 1986:2) ja Pankkilakityöryhmän mietinnön (komiteanmietintö 1987:41) mukaisesta vakavaraisuuden säätelystä. Poikkeamia on muun muassa oman pääoman sisällön määrittelyssä, saamisten ja sijoitusten riskiryhmittelyssä sekä vastuusitoumusten ja muiden taseen ulkopuolisten erien käsittelyssä.

Euroopan yhteisön piirissä on myös asetettu tavoitteeksi pankki- ja muun rahoitustoiminnan osalta yhtenäiset ja vapaat markkinat alueella vuoden 1992 loppuun mennessä. Tavoitteen toteuttamiseksi Euroopan yhteisön komissio on antanut lukuisia direktiiviehdotuksia,

joissa käsitellään muun ohella vakavaraisuutta ja omien pääomien vaatimusta. Direktiiviehdotukset ovat hyvin pitkälti BIS'n suositusten mukaiset.

Vakavaraisuussääntelyn kansallisen soveluksen selvitystyö on parhaillaan käynnissä talletuspankkeja koskevien lakien valmistelutyön yhteydessä. Toisaalta ei ole syytä aloittaa uudentyyppistä vakavaraisuuden sääntelyä maassamme arvopaperinvälitysliikkeistä. Tämän vuoksi on tarkoitus, että arvopaperinvälitysliikkeitä koskeva vakavaraisuussääntely valmistellaan ja siitä annetaan hallituksen esitys heti, kun asian periaatteelliset kysymykset on ratkaistu talletuspankkeja koskevan vakavaraisuussääntelyn valmistelun yhteydessä.

1.3.7. Toimipaikat

Arvopaperinvälitysliikkeiden julkinen luotettavuus ja niiden valvottavuus edellyttävät, että toimintaa harjoitetaan jatkuvasti ja sellaisesta kiinteästä toimipaikasta käsin, johon asiakkaila ja valvontaviranomaisilla on pysyvästi pääsy. Tämän vuoksi ehdotetaan, että arvopaperinvälitysliikkeellä olisi oltava vähintään yksi kiinteä toimipaikka. Arvopaperinvälitysliikkeiden toimiminen ulkomailla edellyttää, että asianomaisen maan taloudelliset olot ovat riittävän järjestyneet ja pankkivalvonta riittävän korkealla tasolla. Niinkään on kyettävä turvaamaan Suomen valvontaviranomaisten tiedonsaanti suomalaisten arvopaperinvälitysliikkeiden toiminnasta myös ulkomailla. Tämän vuoksi ehdotetaan, että arvopaperinvälitysliikkeellä saisi olla toimipaikka ulkomailla vain valtiovarainministeriön luvalla ja tämän määrämällä ehdoilla.

1.3.8. Tilintarkastus ja tilinpäätös

Arvopaperinvälitysliikkeen toiminnan turvaamisessa on pidetty tärkeänä liikkeen oman tarkastustoiminnan tehokkuuden ja asiantunteumuksen varmistamista. Tämän vuoksi ehdotetaan, että arvopaperinvälitysliikkeellä tulee osakeyhtiölain säännöksistä poiketen olla vähintään kaksi tilintarkastajaa, joista toisen tulee aina olla KHT-tilintarkastaja.

Arvopaperinvälitysliikkeiden keskinäinen kannattavuuden vertailu edellyttää, että kaikilla liikkeillä on sama tilikausi, jolloin arvopape-

rimarkkinoille ominaiset kausivaihtelut eivät pääse vaikuttamaan eri tavoin eri arvopaperinvälitysliikkeiden tilinpäätöksiin. Vertailtavuus samankaltaista toimintaa harjoittaviin pankkeihin puoltaa, että arvopaperinvälitysliikkeiden tilikaudeksi säädetään yhdenmukaisesti pankkien kanssa kalenterivuosi.

Arvopaperinvälitysliikkeiden tilinpäätös olisi laadittava tämän lain, kirjanpitolain (655/73), osakeyhtiölain (734/78) ja pankkitarkastusviraston näitä täydentävien määräysten mukaan.

1.3.9. Muut keinot

Arvopaperinvälitysliikkeen toiminnan turvaaminen ja asiakkaansuojanäkökohdat edellyttävät, että arvopaperinvälitysliikkeen toimielinten vastuu niiden arvopaperinvälitysliikkeelle itselleen tai asiakkaalle aiheuttamasta vahingosta on suhteellisen laaja. Tämän vuoksi ehdotetaan lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten rikkomisesta vahingonkorvausta.

Lakiehdotukseen sisältyvillä rangaistussäännöksillä on pyritty suojaamaan ensisijaisesti arvopaperinvälitustoiminnan julkista luotettavuutta. Sen vuoksi toiminnan harjoittamisen kannalta vahingollisimmista tahallisesti tai törkeästi tuottamuksesta tehdystä rikoksista ehdotetaan rangaistukseksi yleensä vankeutta enintään yksi vuosi tai sakkoa. Vähemmän vahingolliset ja muuten kuin tahallisesti tai törkeästi tuottamuksesta tehdyt teot ehdotetaan rangaistavaksi ainoastaan sakolla. Muilta osin arvopaperinvälitysliikkeiden toiminnasta annettujen säännösten noudattamista on katsottu voitavan riittävästi tehostaa lakiehdotukseen sisältyvällä uhkasakkosäännöksellä sekä pankkitarkastuslain (548/69) säännöksillä.

1.3.10. Valvonta

Arvopaperinvälitysliikkeet tulisivat pankkitarkastusviraston valvontaan. Valvontaan sovellettaisiin pankkitarkastuslakia.

2. Asian valmistelu

Valtiovarainministeriö asetti 18 päivänä joulukuuta 1986 työryhmän valmistelemaan ehdotusta pankkiiriliikkeitä koskevaksi lainsäädän-

nöksi. Työryhmä esitti 4 päivänä kesäkuuta 1987 valmistuneessa muistiossaan (työryhmämuistio 1987: VM 18) erityisen pankkiiriliikelain säätämistä. Työryhmän muistiosta antoivat lausuntonsa oikeusministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, Suomen Pankki, pankkitarkastusvirasto, kilpailuasiamies, kuluttajasiamies, Suomen Pankkiyhdistys ry, Suomen Säästöpankkiliitto ry, Osuuspankkien Keskusliitto ry, Pankkiiriliikkeiden yhdistys ry, Teollisuuden Keskusliitto ry ja Keskuskauppakamari.

Lausuntojen antamisen jälkeen valmistui marraskuussa, 1986 asetetun arvopaperikauppakomitean I osamietintö (komiteamietintö 1987:44), jossa ehdotettiin arvopaperimarkkinain säätämistä. Tämän lisäksi oikeusministeriö asetti 11 päivänä joulukuuta 1987 työryhmän laatimaan ehdotusta optiokauppaa koskevaksi lainsäädännöksi. Työryhmän työ valmistui 6 päivänä huhtikuuta 1988 ja siihen perustuva laki kaupankäynnistä vakioituilla optioilla ja termineillä annettiin 26 päivänä elokuuta 1988 (772/88). Arvopaperikauppakomitean mietinnön pohjalta on annettu 7 päivänä loka-kuuta 1988 hallituksen esitys Eduskunnalle arvopaperimarkkinalaiksi (hall.es. 157/88).

Pankkiiriliikelaista annettujen lausuntojen johdosta tarvittavat tarkistukset sekä edellämainittujen kokonaan uuden lain sekä lakiehdotuksen aiheuttama uudelleen valmistelu ja yhteensovittaminen on suoritettu valtiovarainministeriössä yhteistyössä oikeusministeriön, pankkitarkastusviraston ja Pankkiiriliikkeiden Yhdistys ry:n kanssa. Työn aikana on kuultu talletuspankkeja.

3. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Koska arvopaperinvälitysliikkeet tulisivat lakiehdotuksen mukaan pankkitarkastusviraston valvontaan, pankkitarkastusviraston henkilöstöresursseja olisi mahdollisesti lisättävä. Lisävoimavarojen tarve arvioidaan valtiovarainministeriön 16 päivänä elokuuta 1988 asettamassa työryhmässä. Tarkastustoiminnan laajenemisen vuoksi myös pankkitarkastusviraston menot kasvaisivat. Pankkitarkastuslain mukaan pankkitarkastusviraston toiminnasta johdettujen kustannusten peittämiseksi on sen valvonnassa olevien yhteisöjen vuosittain suoritett-

tava valtiovarainministeriön määräämä maksu. Tämän vuoksi esitys ei tulisi aiheuttamaan sellaisia lisäkustannuksia, joita edellä mainitut maksut eivät kattaisi. Esityksen toteuttamisella ei siten tulisi olemaan merkittäviä valtiontaloudellisia vaikutuksia. Toimilupien myöntäminen nykyisille pankkiiriliikkeille johtaisi kertaluonteiseen valtion leimaverotuottojen kasvuun.

Nykyisten pankkiiriliikkeiden toimintaan ehdotus vaikuttaisi ensisijaisesti siten, että se lisäisi niiden oman pääoman vaatimusta ja velvoittaisi osaa nykyisin toimivista pankkiiriliikkeistä korottamaan osakepääomaansa. Osakkeiden ja kiinteistöjen omistusta koskevat rajoitukset saattaisivat joidenkin pankkiiriliikkeiden kohdalla edellyttää omistuksen uudelleen järjestämistä. Tämä tapahtuisi kuitenkin pitkähkön siirtymäajan kuluessa eikä muutoinkaan olisi niin huomattavaa, että siitä aiheutuisi häiriöitä arvopaperimarkkinoiden toiminnalle. Esityksen toteuttaminen saattaa yleisesti johtaa toimialan selkiintymiseen ja tehokkuuden kasvuun.

4. Vaikutus muuhun lainsäädäntöön

Sijoitusrahastolain (480/87) mukaan laissa tarkoitettuihin sijoitusrahastoihin kuuluvat arvopaperit ja muut varat on säilytettävä erityisessä säilytyspankissa, jollaisena voivat toimia liike-, säästö- ja osuuspankit sekä Postipankki. Koska arvopaperinvälitysliikkeet saatettaisiin julkisen valvonnan alaisiksi ja arvopaperinvälitysliikkeiden nykyinenkin toiminta käsittää arvopapereiden säilytystä, on arvopaperinvälitysliikkeiden pankkien tavoin katsottu soveltuvan sijoitusrahastolaissa tarkoitetuksi säilytyspankeiksi, minkä vuoksi sijoitusrahastolakia ehdotetaan tältä osin tarkistettavaksi.

Leimaverolakiin (662/43) tulisi lisäksi lisätä arvopaperinvälitysliikkeen toimiluvasta, toimipaikan perustamiseen ulkomaille myönnettävästä luvasta ja ulkomaisten arvopaperinvälitystoimintaa harjoittavien yhteisöjen osakkeiden ja osuuksien hankintaan myönnettävästä luvasta maksettavaa leimaveroa koskevat säännökset.

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Tämä hallituksen esitys liittyy osaltaan elokuussa 1988 annettuun lakiin kaupankäynnistä vakioituilla optioilla ja termiineillä sekä parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen Eduskunnalle arvopaperimarkkina-laiksi sekä siihen liittyväksi lainsäädännöksi.

Viimeksi mainittuun hallituksen esitykseen on jo otettu arvopaperinvälitysliikkeidenkin osalta tarpeelliset muutosesitykset pankkitarkastuslakiin sekä elinkeinon harjoittamisen oi-

keudesta annettuun lakiin, joten näihin lakeihin ei tämän esityksen yhteydessä ehdoteta tarkistuksia.

Tämä lakiehdotus ei myöskään sisällä varsinaisia vakavaraisuussäännöksiä. Aikaisemmin mainitun vakavaraisuussääntelyn selkiintymisen jälkeen on tarkoitus antaa tarvittavat muutosesitykset tähän lakiin.

Ehdotukset arvopaperimarkkina-laiksi ja laiksi arvopaperinvälitysliikkeistä muodostavat arvopaperimarkkinoiden sääntelyä koskevan kokonaisuuden. Niiden käsittelyn tulisi tapahtua eduskunnassa siten, että ne voitaisiin saattaa voimaan samanaikaisesti.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki arvopaperinvälitysliikkeistä

1 luku. Yleisiä säännöksiä

Soveltamisala

1 §. Pykälän mukaan lakia sovelletaan liiketoiminnan muodossa tai muuten ammattimaisesti harjoitettavaan arvopaperinvälitykseen. Laissa säädetään tämän elinkeinon harjoittamisen oikeudesta. Pankkilainsäädännössä on lisäksi säädetty liikepankin, säästöpankin, osuuspankin ja Postipankki Oy:n oikeudesta harjoittaa arvopaperinvälitystä. Suomen Pankki voi Suomen Pankin ohjesäännön (365/25) mukaan harjoittaa säännölliseen pankkitoimintaan kuuluvaa liikettä. Suomen Pankki voi siten harjoittaa myös arvopaperinvälitystä, jos se keskuspankkipoliittisten syiden vuoksi on tarpeellista. Lakia ei sovelleta sellaiseen toimintaan, joka ei täytä liiketoiminnan tai ammattimaisuuden tunnusmerkkejä eikä sellaiseen välitykseen, jonka kohteena on muu kuin 3 §:ssä määritelty arvopaperi tai joka tapahtuu muutoin kuin 2 §:ssä määritellyn välityksen muodossa. Laissa ei myöskään säännellä yksityiskohtaisemmin arvopaperinvälityksen suorittamista eikä siihen ja arvopapereihin liittyviä oikeussuhteita. Näistä on säännöksiä arvopaperimarkkina-laissa ja laissa kaupankäynnistä vakioituilla optioilla ja termiineillä sekä

yleisessä velvoite-, sopimus- ja kauppaoikeudessa ja eräissä arvopaperityyppejä ja yhteisöjä koskevista säännöksistä.

Määritelmät

2 §. Pykälä sisältää laissa tarkoitetun arvopaperinvälityksen määritelmän. Laissa tarkoitettua arvopaperinvälitystä on komissiokaupan muodossa tapahtuva arvopaperikauppa, jossa komission saaja solmii kaupan omista nimistään mutta ostajan (ostokomissio), myyjän (myyntikomissio) tai molempien lukuun. Laki ei koske suoraa kauppaa ostajan ja myyjän välillä, vaikka tällaisessakin tapauksessa arvopaperinvälitysliike voi avustaa ostajaa tai myyjää tai molempia valtuutuksen tai toimeksiantosopimuksen perusteella. Omissa nimissä kaupan tehnyt komissionsaaja on suhteessa toiseen kaupan osapuoleen vastuussa sen täyttämisestä. Jos komissionsaaja käyttää oikeuttaan olla ilmaisematta kaupan toista osapuolta komissionantajalle, hän on myös komissionantajaan nähden vastuussa kauppasopimuksen täyttämisestä. Käytännössä arvopaperimarkkinoilla ei yksittäisen arvopaperin kulkua tietyltä myyjältä tietylle ostajalle ole tarpeen selvittää. Tämän vuoksi kauppasopimuksen täyttämiseen kohdistuvat velvollisuudet kohdistuvat komissionsaajaan. Myyntikomission saaja on siten vastuussa siitä, että hän voi toimittaa arvopaperit ja että kauppaa ei rasita oikeudellinen virhe, ja

vastaavasti ostokomission saaja vastaa kaup-
pahinnan suorittamisesta.

Pykälässä tarkoitettu arvopaperinvälitys voi tapahtua arvopaperipörssissä tai pörssin ulkopuolella. Vakioitujen optioiden ja termiinien kauppa voi kuitenkin tapahtua vain optioyhteisön ylläpitämässä optiopörssissä ja tehtyjen kauppojen selvitys tapahtua vain optioyhteisössä. Arvopaperi on voitu myös ottaa kaupankäynnin kohteeksi arvopaperinvälittäjän tai arvopaperinvälittäjien muodostaman yhteisön ylläpitämässä menettelyssä, jossa kaupankäynti perustuu julkistettuihin sitoviin osto- ja myyntitarjouksiin. Näitä niin sanottuja markkina-arvopapereita ovat tällä hetkellä meklarilistalla olevat osakkeet. Edelleen kauppaa voidaan käydä siten, että arvopaperinvälittäjä solmii arvopaperin liikkeesenlaskijan kanssa sopimuksen, jossa välittäjä sitoutuu jatkuvasti antamaan sitovan osto- tai myyntitarjouksen liikkeeseen lasketusta arvopaperista. Sopimuksen tehnyttä arvopaperinvälittäjää kutsutaan kurssivälittäjäksi ja sopimuksen kohteena olevaa arvopaperia sopimusmarkkina-arvopaperiksi. Sopimusmarkkina-arvopapereita ovat tällä hetkellä niin kutsutuilla OTC-markkinoilla olevat arvopaperit.

Arvopaperinvälitystä on lisäksi säännelty laissa kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä sekä ehdotetussa arvopaperimarkkina-laissa.

3 §. Pykälän 1 momentissa määritellään tämän lain mukainen arvopaperin käsite yhdenmukaiseksi arvopaperimarkkinallain 1 luvun 2 §:n 1 momentin kanssa. Arvopaperilla tarkoitetaan siten todistusta, joka on annettu osuudesta yhteisön omaan pääomaan tai joukkovelkakirjalainaan tai siihen rinnastuvasta sitoumuksesta taikka tällaiseen osuuteen tai sitoumukseen kohdistuvasta tai perustuvasta oikeudesta. Vakioidut optiot ja termit eivät oikeusjärjestyksemme mukaan ole arvopapereita. Ne rinnastetaan kuitenkin arvopapereihin tätä lakia sovellettaessa, koska niiden ja arvopapereiden välillä vallitsee rakenteellinen sidonnaisuus.

Lakia ei sovelleta pykälän 2 momentin mukaan osakkeeseen tai muuhun arvopaperiin, joka tuottaa oikeuden hallita huoneistoa tai kiinteistöä. Oikeudesta harjoittaa elinkeinona tällaisen arvopaperin välitystä on säädetty kiinteistönvälittäjäasetuksessa (140/68).

Luvanvaraisuus

4 §. Pykälässä säädetään 2 §:ssä määritelty arvopaperinvälitys luvanvaraiseksi. Luvanvaraista ei ole muu arvopaperinvälitysliikkeelle sallittu toiminta ellei sitä muussa laissa ole säädetty lupaa edellyttäväksi. Tämän lain mukainen toimilupa voidaan myöntää vain osakeyhtiölle. Toimiluvan saanutta osakeyhtiötä kutsutaan tässä laissa arvopaperinvälitysliikkeeksi.

Liikepankki, säästöpankki, osuuspankki ja Postipankki Oy saavat harjoittaa arvopaperinvälitystä liikepankkilain (540/69); säästöpankkilain 541/69) ja osuuspankkilain (542/69) nojalla. Ne eivät tarvitse erikseen tämän lain mukaista toimilupaa välitystoiminnan harjoittamiseen. Edellä mainituista pankeista käytetään laissa yhteistä nimitystä talletuspankki, koska vain niillä on lain mukaan oikeus talletusten vastaanottamiseen yleisöltä.

Toiminimi

5 §. Tässä laissa rajataan arvopaperinvälitysliikkeiden toimiala, niiden osakepääomalle asetetaan vähimmäisvaatimus ja ne saatetaan julkiseen valvontaan. Velvollisuuksien vastapainoksi on tarpeen antaa niille yksinoikeus muista yhteisöistä erottuvaan toiminimeen. Pykälän 1 momentin mukaan arvopaperinvälitysliikkeen toiminimessä on oltava sana arvopaperinvälittäjä tai pankkiiri sellaisenaan tai muuhun ilmaukseen yhdistettynä. Tämän pykälän lisäksi sovelletaan toiminimeen yleistä toiminimilainsäädäntöä. Pykälän 2 momentin mukaan arvopaperinvälitysliikkeellä on yksinoikeus toiminimessään tai muutoin toimintaansa osoittamaan, esimerkiksi markkinoinnissa ja aputoiminimessä, käyttää nimitystä arvopaperinvälittäjä tai pankkiiri. Yksinoikeus koskee myös näiden nimitysten vieraskielisiä muotoja. Se ei kuitenkaan estä käyttämästä nimityksiä sellaisissa yhteyksissä, joita ei voida kytkeä arvopaperinvälitykseen.

Pykälän 3 momentin mukaan valtiovarainministeriö voi antaa yhteisölle, jonka osake- tai osuusenemmistön arvopaperinvälitysliikkeet tai talletuspankit omistavat yksin tai yhdessä, luvan käyttää toiminimessään arvopaperinvälittäjä- tai pankkiiri-nimitystä taikka viittausta arvopaperinvälitysliikkeen olemassaolevaan toiminimeen. Tällaisia yhteisöjä voivat olla

esimerkiksi välittäjien tytäryhteisöt, jotka harjoittavat arvopaperinvälitystä tai yhteisöt, jotka tuottavat arvopaperinvälityksessä tarvittavia palveluja, kuten rekisteröintipalveluja. On suotavaa, että tällaisten yhteisöjen nimestä käy ilmi sen omistussuhteet tai kuuluminen johonkin tiettyyn ryhmään.

Valvonta

6 §. Pykälän mukaan arvopaperinvälitysliikkeen toimintaa valvoo pankkitarkastusvirasto. Pankkitarkastusvirasto valvoo voimassa olevan lain mukaan talletuspankkien toimintaa, optioyhteisön ja välittäjän, markkinatakaajan sekä meklarin johdannaismarkkinoihin liittyvää toimintaa sekä pääosin ehdotetun arvopaperimarkkinallain mukaista toimintaa. Arvopaperimarkkinoiden kokonaisuuden kannalta on tarpeen, että pankkitarkastusvirasto valvoo myös arvopaperinvälitysliikkeitä.

2 luku. Perustaminen

Toimilupa

7 §. Pykälän 1 momentin mukaan on toimilupa arvopaperinvälitysliikkeen toiminnan harjoittamiseen haettava valtiovarainministeriöltä. Luvanvaraista ei ole arvopaperinvälitysliikkeen perustaminen, mutta se ei voi aloittaa luvanvaraista toimintaansa ennen toimiluvan saamista. Lupa voidaan hakea myös perustettavalle yhtiölle.

Pykälän 2 momentin mukaan hakemukseen on liitettävä osakeyhtiölain mukaiset perustamisasiakirjat tai jo perustetun ja rekisteröidyn yhtiön osalta yhtiöjärjestys. Valtiovarainministeriö voi myös vaatia muita tarpeelliseksi katsomiaan selvityksiä hakijasta. Tällaisia selvityksiä voivat olla muun muassa tilinpäätösasiakirjat hakemusta edeltäneiltä tilikausilta jo toiminnassa olevalta yhteisöltä ja muut taloudellisiin ja hallinnollisiin toimintaedellytyksiin liittyvät tiedot.

8 §. Pykälän 1 momentin mukaan on valtiovarainministeriön ennen lupa-asian ratkaisemista hankittava lupahakemuksesta pankkitarkastusviraston lausunto. Tämä on perusteltua siksi, että toimiluvan saaja joutuu toimintansa aloitettuaan pankkitarkastusviraston valvontaan.

Pykälän 2 momentin mukaan hakijalle on myönnettävä toimilupa, jos tämän toiminta on yleisen edun mukaista ja taloudelliset toimintaedellytykset ja hallinto täyttävät luotettavalle arvopaperinvälitysliikkeelle asetetut vaatimukset. Yleisen edun mukaisuutta koskevan toimiluvan edellytyksen tarkoituksena ei ole estää arvopaperinvälittäjien välistä kilpailua. Arvopaperinvälitys edellyttää kuitenkin luotettavuutta ja asiantuntemusta. Tämän vuoksi viranomaisilla on oltava mahdollisuus estää välitystoiminnan aloittaminen, jos voidaan perustellusti katsoa, että arvopaperinvälitysliikkeen toiminta tulee vaarantamaan markkinoiden luotettavuutta. Taloudellisilla toimintaedellytyksillä tulee esimerkiksi turvata, että voimavarat riittävät tarvittavien toimitilojen, välineistön ja ammattitaitoisen henkilökunnan hankkimiseen ja ylläpitämiseen. Hallinnon luotettavuutta arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota myös yhtiön johdon ammattitaitoon ja kokeemukseen arvopaperimarkkinoista. Esimerkiksi arvopaperipörssin hyväksymältä meklarilta vaadittava taito ja kokemus voivat täyttää nämä vaatimukset.

Yhtiöjärjestyksen vahvistaminen

9 §. Pykälän mukaan arvopaperinvälitysliikkeen yhtiöjärjestykselle ja sen muutoksille on haettava valtiovarainministeriön vahvistus. Pääsääntöisesti yhtiöjärjestys vahvistetaan toimiluvan myöntämisen yhteydessä. Jos yhtiöjärjestys on lain mukainen eikä ole erityistä syytä jättää sitä vahvistamatta on valtiovarainministeriön se vahvistettava. Erityinen syy yhtiöjärjestyksen vahvistamatta jättämiseen voi olla esimerkiksi, että sen toimialasäännöksillä pyritään tämän lain vastaisiin tuloksiin.

Toimiluvan peruuttaminen

10 §. Pykälässä säädetään arvopaperinvälitysliikkeen toimiluvan peruuttamisesta ja toimiluvan mukaisen toiminnan määräaikaisesta rajoittamisesta.

Pykälän 1 momentin mukaan valtiovarainministeriö voi peruuttaa arvopaperinvälitysliikkeen toimiluvan, jos liikkeen toiminnassa on olennaisesti poikettu lain tai asetuksen säännöksistä, viranomaisten niiden perusteella antamista määräyksistä, yhtiön yhtiöjärjestykses-

tä, toimiluvan ehdoista taikka jos välityslieki ei enää täytä toimiluvan myöntämiseksi säädettyjä edellytyksiä. Kysymys toimiluvan peruuttamisesta tulee yleensä vireille valvontaviranomaisen esityksestä ja edellyttää olennaista rikkomusta arvopaperinvälitysliekin taholta. Toimiluvan peruuttaminen on äärimmäinen toimenpide, josta voi myös aiheutua vahinkoa välitysliekin asiakkaalle. Siksi lievissä tapauksissa valvontaviranomaisen tulee puuttua asiaan huomautuksin ja varoituksin ja käyttää esimerkiksi laissa jäljempänä säädettyä uhkasakon asettamisen menettelyä.

Pykälän 2 momentin mukaan valtiovarainministeriö voi myös rajoittaa määrääjäksi arvopaperinvälitysliekin toimiluvan mukaista toimintaa, jos siinä on todettu taitamattomuutta tai varomattomuutta ja on ilmeistä, että se voi vahingoittaa sijoittajien etua. Toimiluvan mukaisen toiminnan rajoittaminen tulee myös yleensä vireille valvontaviranomaisen esityksestä. Välitysliekin toimintaa voidaan rajoittaa määrällisesti tai se voi koskea vain tiettyä osaa arvopaperinvälityksestä. Rajoittaminen voi olla aiheellista esimerkiksi silloin, kun on ilmeistä, että arvopaperinvälitysliekin henkilökunnan asiantuntemus tai liekin tietojenkäsittely- ja valvontarutiinit ovat käyneet riittämättömiksi toiminnan laajuuteen nähden.

Osakepääoma

11 §. Arvopaperinvälitysliekin osakepääoman tulee olla riittävä toiminnan alkuvaiheen investointien ja toimintaedellytysten turvaamiseen. Osakepääoman vähimmäisvaatimus on miljoona markkaa, mistä vaatimuksesta valtiovarainministeriö voi erityisestä syystä myöntää poikkeuksen. Osakepääoman on oltava kokonaan rahassa maksettu ennen kuin arvopaperinvälityslieki aloittaa toimintansa. Tämän rahassa maksettavan osakepääoman vähimmäismäärän korotuksen yhteydessä uusi osake voidaan myös merkitä apportiomaisuutta vastaan tai muulla osakeyhtiölaissa säädettyllä tavalla. Erityinen syy osakepääoman vähimmäismäärästä poikkeamiseen voi olla esimerkiksi jo vakiintunut välitystoiminta tai välitystoiminnan rajoittuneisuus vain osaan välitysliekin sallitusta toiminnasta. Poikkeusta ei voida myöntää, jos on syytä epäillä, että osakepääoman vähimmäismäärän alittaminen vaarantaa luotettavan arvopaperinvälitystoiminnan.

Toimipaikat

12 §. Pykälän 1 momentin mukaan arvopaperinvälitysliekin oltava kiinteä toimipaikka, josta toimintaa harjoitetaan ja johon asiakkailla ja valvontaviranomaisilla on pääsy. Tämän toimipaikan lisäksi välitysliekin voi olla muita toimipaikkoja. Muiden toimipaikkojen luonnetta ei ole tarkoituksenmukaista määrittellä laissa, koska arvopaperinvälitys on voimakkaasti teknistymässä ja esimerkiksi yhteys arvopaperipörssiin ja toisiin välittäjiin sekä asiakkaisiin voi tulevaisuudessa tapahtua erilaisilla tietoyhteyksillä ja päätteillä.

Pykälän 2 momentin mukaan arvopaperinvälityslieki tarvitsee ulkomaisen toimipaikan perustamiseen valtiovarainministeriön luvan. Luvan myöntämisen edellytyksenä on, että toimipaikan valvonta on riittävällä tavalla järjestettävissä. Lupahakemuksesta on pyydettävä Suomen Pankin ja pankkitarkastusviraston lausunto. Valvonnan voidaan katsoa olevan riittävällä tavalla järjestetty, jos sijoittumismaan lainsäädäntö sallii suomalaisen valvontaviranomaisen tarkastuksen tai tuossa maassa on kehittynyt valvontajärjestelmä. Valtiovarainministeriö voi myös antaa määräyksiä ulkomaille perustettavan toimipaikan perustamisesta ja valvonnan toteuttamisesta. Määräykset voivat koskea esimerkiksi liiketoiminnan laajuutta, kirjanpitoa ja valvontaviranomaiselle tapahtuvaa raportointia.

Pykälän 3 momentin mukaan valtiovarainministeriö voi ryhtyä oikaisutoimenpiteisiin tai määrätä toimipaikan lakkautettavaksi, jos arvopaperinvälityslieki rikkoo 2 momentin lupasäännöstä tai momentin nojalla annettuja määräyksiä. Säännös ei estä pankkitarkastusvirastoa valvomasta ulkomaista toimipaikkaa ja käyttämästä viraston toimivaltaan kuuluvia keinoja havaitessaan puutteita toimipaikan toiminnassa.

13 §. Pykälä sisältää valvonnan toteuttamiseksi tarpeellisen säännöksen, jonka mukaan arvopaperinvälitysliekin ja sen toimipaikan toiminnan aloittamisesta, lakkauttamisesta ja osoitteen muutoksesta on ennalta ilmoitettava pankkitarkastusvirastolle. Ilmoitusvelvollisuus koskee arvopaperinvälitysliekin kaikkia toimipaikkoja, myös sellaisia, joiden perustamiseen ei tarvita lupaa.

3 luku. Tilintarkastus ja tilinpäätös

Tilintarkastajat

14 §. Pykälän 1 momentissa säädetään, että arvopaperinvälitysliikkeellä on oltava vähintään kaksi varsinaista ja yksi varatilintarkastajaa. Vaatimus on ankarampi kuin osakeyhtiölain vaatimus. Tämä on tarpeen välitysliikkeen tilinpäätösinformaation ja toiminnan luotettavuuden takia ja auttaa osaltaan valvontaviranomaisen työtä. Tätä palvelee myös pykälän 2 momentin vaatimus siitä, että vähintään yhden tilintarkastajan ja varatilintarkastajan tulee olla Keskuskauppakamarin hyväksymä tilintarkastaja tai tilintarkastusyhteisö.

Pykälän 3 momentin mukaan osakeyhtiölain säännöstä, jonka mukaan tilintarkastajalla ei saa olla rahallinaa yhtiöltä tai muulta samaan konserniin kuuluvalla yhtiöllä, ei sovelleta arvopaperinvälitysliikkeen tilintarkastajaan. Tämä on tarpeen sen vuoksi, että välitysliikkeen harjoittama arvopaperinvälitykseen liittyvän rahoituksen järjestäminen on osa sen normaalia liiketoimintaa eikä ole syytä lainsäädännöllä ohjata tilintarkastajaa käyttämään toisen välittäjän palveluja.

Arvopaperinvälitysliikkeen osalta osakeyhtiölain 10 luvun 1 §:n 3 momentissa, 6 §:ssä sekä 14 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa tilintarkastajan määrää lääninhallituksen sijasta pankkitarkastusvirasto.

Tilikausi ja tilinpäätös

15 §. Arvopaperinvälitysliikkeiden keskinäisen vertailun ja valvonnan vuoksi niiden tilikauden on oltava sama. Pykälän 1 momentissa säädetään, että tilikauden on oltava kalenterivuosi. Tilikausi on yhdenmukainen talletuspankkien tilikauden kanssa. Liian jäykän sääntelyn estämiseksi pankkitarkastusvirasto voi kuitenkin myöntää tästä poikkeuksen. Poikkeus voi olla tarpeen toimintaa aloitettaessa tai lopetettaessa taikka silloin, kun toimilupa myönnetään jo ennen lain voimaantuloa arvopaperinvälitystä harjoittaneelle yhtiölle, jolla ennestään on kalenterivuodesta poikkeava tilikausi. Poikkeuksen myöntäminen koskee yleensä vain yhtä tilikautta kerrallaan.

Pykälän 2 momentin mukaan arvopaperinvälitysliikkeen tilinpäätös on laadittava tämän lain, osakeyhtiölain, kirjanpitolain ja pankki-

tarkastusviraston antamien määräysten mukaan.

Pankkitarkastusvirastolle tehtävät ilmoitukset

16 §. Valvonnan toteuttamisen vuoksi arvopaperinvälitysliikkeen on toimitettava pykälässä tarkoitettut asiakirjat pankkitarkastusvirastolle. Arvopaperinvälitysliikkeen hoitoa ja tilintarkastusta koskevilla asiakirjoilla tarkoitetaan lähinnä valvontatarkastusten ja tilintarkastuksen yhteydessä syntyneitä pöytäkirjoja ja kertomuksia. Pykälässä mainitut pöytäkirjat ja muut asiakirjat tulee toimittaa pankkitarkastusvirastolle viivytyksettä sen jälkeen, kun kokous on pidetty tai asiakirjat annettu vastaanottajalle.

4 luku. Arvopaperinvälitysliikkeen toiminta

Liiketoiminta

17 §. Arvopaperinvälitysliike saa 2 §:ssä määritellyn luvanvaraisen arvopaperinvälityksen lisäksi järjestää asiakkaalle luottoja ja muuta rahoitusta, joka liittyy arvopaperinvälitykseen. Arvopaperinvälitykseen liittymätön, itsenäisenä liiketoiminnan muotona harjoitettu luotonanto ja muu rahoitus ei siten kuulu välitysliikkeen toimintaan. Luotonannolla ja muulla rahoituksella tarkoitetaan pykälässä esimerkiksi erilaisten luottojen ja luottolimiittien myöntämistä, luottojen välittämistä sekä takausten myöntämistä muualta saadun rahoituksen vakuudeksi. Rahoitusta voidaan myös järjestää huolehtimalla asiakkaan erilaisten rahoitusinstrumenttien liikkeeseen laskusta ja merkitsemällä niitä. Laissa ei ole tarkoituksenmukaista yksilöidä erilaisia luotto- ja rahoitusmuotoja, koska niiden välineet muuttuvat ja myöskin luotonuksen muodot vaihtelevat kehityksen myötä.

Toiseksi arvopaperinvälitysliike voi tarjota arvopaperin liikkeeseenlaskuun liittyviä palveluja. Tällaisia palveluja ovat muun ohella osakeantien tai erilaisten joukkolainojen liikkeeseenlaskusta huolehtiminen. Liikkeeseen laskuun voi liittyä underwriting-vastuu. Edelleen palvelut voivat liittyä sijoitusneuvontaan, koulutukseen sekä erilaisten vaadittavien muistioiden ja tiedotteiden laadintaan.

Kolmanneksi arvopaperinvälitysliike voi järjestää arvopaperien julkista kaupankäyntiä siten kuin siitä on erikseen säädetty. Arvopaperien julkisella kaupankäynnillä tarkoitetaan ehdotetun arvopaperimarkkinalain 1 luvun 3 §:ssä tarkoitettua toimintaa. Tässä toiminnassa on lähinnä kysymys niin sanottujen OTC- ja meklarilistojen kautta tapahtuvasta arvopaperien julkisten ja sitovien osto- ja myyntitarjousten antamisesta. OTC-menettelyyn liittyy myös oleellisesti kurssivälityssopimusten teko ja markkinatakaajana toimiminen, josta käytetään myös nimitystä kurssivälitys. Arvopaperinvälitysliike voi myös yksin tai yhdessä välittäjien yhteisön kanssa osallistua arvopaperien julkiseen kaupankäyntiin.

Neljänneksi arvopaperinvälitysliike voi toimia kaupankäynnistä vakioituilla optioilla ja termiineillä annetussa laissa tarkoitettuna markkinatakaajana ja vakuuksien hoitajana.

Momentin 5 kohdan mukainen asiakkaan omaisuuden ja varojen säilytys, sijoitus ja hoitaminen on perinteisesti kuulunut arvopaperinvälitysliikkeiden (pankkiiriliikkeiden) liiketoimintaan. Tässä kohdassa tarkoitettu liiketoiminta voi käsittää asiakkaan arvopaperisalkun säilyttämisen, aktiivisen sijoitustoiminnan ja kokoonpanon arvon säilyttämisen. Rahavarojen sijoittaminen tuottavalla tavalla kuuluu myös toiminnan piiriin. Asiakkaan omaisuuden ja varojen piiriin kuuluu myös muu irtain ja kiinteä omaisuus. Siten esimerkiksi asunto-osakkeen vuokraus, myynti ja ostaminen voivat sijoittamisena ja hoitona tulla kysymykseen. Vastaavasti voidaan menetellä kiinteän omaisuuden kanssa.

Edellä mainittujen toimintojen lisäksi arvopaperinvälitysliike voi myös käydä kauppaa arvopapereilla omaan lukuunsa ja omaan salkkuunsa jäljempänä säädetyn rajoituksen. Valuutanvaihto kuuluu myös osana arvopaperinvälitysliikkeen toimintaan. Eri valuuttatoimet ja pääoman liikkeet ovat sallittuja Suomen Pankin luvalla. Tästä on tarkemmin säädetty valuuttalaissa (954/85), valtioneuvoston päätöksessä valuuttalain täytäntöönpanosta (955/85), Suomen Pankin päätöksessä valuuttalain täytäntöönpanosta annetun valtioneuvoston päätöksen soveltamisesta (979/85) ja laissa oikeudesta harjoittaa valuutanvaihtoa (909/72).

Sijoitusrahastolain mukaisen rahastoyhtiön perustaminen ja sijoitusrahaston hallinnointi on voimassaolevan lain mukaan mahdollista arvopaperinvälitysliikkeelle. Arvopaperinväli-

tyslieki ei ole voinut kuitenkaan säilyttää sijoitusrahastojen varoja ja ottaa vastaan ja suorittaa rahastojen maksuja. Kun arvopaperinvälitysliikkeet säädetään tässä laissa pankkitarkastusviraston valvontaan ei tällainen rajoitus ole enää aiheellinen. Myöskään kilpailusyistä ei ole syytä pitää arvopaperinvälitysliikkeitä ja talletuspankkeja erilaisessa asemassa tässä suhteessa. Tämän vuoksi on pykälässä säädetty arvopaperinvälitysliikkeen liiketoimintaan kuuluvaksi myös säilytyspankin tehtävien hoitaminen. Säilyttäminen vaatii arvopaperinvälitysliikkeeltä turvallisuuden vuoksi holvitulojen saatavuutta.

Edellä lueteltujen toimintojen lisäksi arvopaperinvälitysliike voi harjoittaa niihin läheisesti liittyvää toimintaa. Tällaista toimintaa on esimerkiksi sijoitus- ja rahoitusneuvonta sekä arvopaperinvälitykseen ja muuhun sallittuun toimintaan liittyvä tutkimus- ja julkaisutoiminta. Edelleen läheisesti liittyvänä toimintana voidaan pitää arvopapereiden rekisteröintiin liittyviä tehtäviä sekä asiakkaan omaisuuden ja varojen hoitoon liittyviä hakemuskäyttöön sekä veroilmoituksen laadintaan ja verosuunnitteluun kuuluvia tehtäviä.

Pykälän 2 momentissa kielletään arvopaperinvälitysliikettä ottamasta obligaatiolainaa. Talletuspankit, jotka myös voivat harjoittaa arvopaperinvälitystä, eivät niitä koskevien lakien mukaan voi ottaa obligaatiolainaa. Muiden joukkovelkakirjalainojen liikkeeseenlasku on sen sijaan sallittua. Luotto-osakeyhtiölain 1 §:n mukaan arvopaperinvälitysliike ei voi kuitenkaan käyttää näin hankkimiaan varoja asiakkaiden luotonannon tai muun rahoituksen järjestämiseen.

18 §. Pykälässä säädetään sellaisten yhteisöjen osakkeista ja osuuksista, joiden omistamiseen ei liity rajoituksia. Tällaisten yhteisöjen toiminta on läheisessä yhteydessä arvopaperinvälitysliikkeen omaan toimintaan. Omistus voi palvella arvopaperinvälitysliikkeen 17 §:n mukaisten liiketoimintojen järjestämistä tai olla tarpeen markkinoihin osallistumiselle. Tämän vuoksi muiden elinkeinoyhteisöjen omistukseen liittyvät vaikutusvalta- ja omistusrajoitukset eivät ole tarpeen. Pykälän 6 kohdassa tarkoitettu yhteisö voi olla esimerkiksi vain asiakkaiden salkkujen hoitoon erikoistunut ja 7 kohdassa tarkoitettu esimerkiksi arvopaperien käsittely- ja rekisteröinti tai atk-palveluja tuottava yhteisö.

Elinkeinoyhteisöjen omistus

19 §. Pykälässä säädetään omistus- ja vaikutusvaltarajoitus muiden kuin 18 §:ssä tarkoitettujen elinkeinoyhteisöjen osalta. Omistus tällaisissa yhteisöissä on rajattu 10 %:iin yhteisön koko osake- tai osuuspääomasta tai kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamista äänistä. Vaikutusvaltarajoituksen tulee olla samanlainen kuin talletuspankeissa, ettei sääntely kohdistuisi ankarampana talletuspankin ja sen konserniin kuuluvaan arvopaperinvälitysliikkeeseen kuin muuhun arvopaperinvälitysliikkeeseen ja sen konserniin.

Rajoitus on ulotettu koskemaan myös välilistä omistusta. Suhdelukua laskettaessa luetaan 2 momentin mukaan arvopaperinvälitysliikkeen itsensä omistamien osakkeiden ja osuuksien lisäksi myös sellaisten yhteisöjen omistamat elinkeinoyhteisöjen osakkeet ja osuudet, joiden osake- tai osuuspääomasta välitysliike omistaa yli puolet tai sellaisen määrän, että sillä on yli puolet kaikkien osakkeiden ja osuuksien tuottamista äänistä.

Arvopaperinvälitysliikkeellä voi olla tosiasiallinen määräämisvalta elinkeinoyhteisön osakkeita tai osuuksia omistavassa yhteisössä muutenkin kuin äänten tai omistuksen enemmistön vuoksi. Tämän vuoksi luetaan arvopaperinvälitysliikkeen omistuksen määrää laskettaessa välitysliikkeeseen kuuluvaksi myös sellainen yhteisö, jossa välitysliikkeellä muutoin on osakkeiden tai osuuksien omistuksen, jäsenyyden tai sopimuksen perusteella määräämisvalta. Määräämisvalta voi syntyä esimerkiksi omistuksen ketjuuntumisen tai vastavuoroisen ristiinomistuksen tai osakas- tai välikäsisopimuksen perusteella.

Paitsi osakeyhtiössä ja osuuskunnassa arvopaperinvälitysliikkeellä voi olla tosiasiassellinen määräämisvalta muunkin tyyppisessä yhteisössä, kuten yhdistyksessä tai säätiössä. Myös tällaisten yhteisöjen omistamat elinkeinoyhteisöjen osakkeet tai osuudet voidaan lukea välitysliikkeen omistamiksi. Määräämisvalta ei kuitenkaan synny yksinomaan asiakkaan luotuksen perusteella.

Arvopaperinvälitysliikkeeseen luetaan kuuluvaksi myös sellainen kassa, säätiö tai muu laitos, jonka pääasiallisena tarkoituksena on eläkkeiden tai avustusten maksaminen välitysliikkeen toimihenkilöille tai heidän omaisilleen.

20 §. Pykälässä säädetään rajoitus arvopaperinvälitysliikkeen omaan salkkuun hankkimien

elinkeinoyhteisöjen osakkeiden ja osuuksien osalta. Vaikka arvopaperinvälitysliikkeen pääasiallisen toiminnan on tarkoitus olla arvopaperinvälitystä, on aiheellista, että sillä on oma varasto esimerkiksi pienten toimeksiantojen, jotka eivät täytä pörssierän suuruutta, toteuttamiseksi ja kurssivaihtelujen tasaamiseksi. Välitysliikkeen oman salkun kokoa rajoitetaan kuitenkin suhteessa sen harjoittamaan välitystoimintaan. Omistus on pykälässä rajoitettu 5 prosenttiin välitystoiminnan kolmen edellisen vuoden keskimääräisestä vuosivaihdosta. Jos liike on ollut toiminnassa lyhyemmän ajan, lasketaan sanottu suhdeluku tältä lyhyemmältä ajalta. Molemmissa tapauksissa on omistuksen yläraja kuitenkin 12 kertaa välitysliikkeen oman pääoman määrä. Vuosivaihdolla tarkoitetaan pykälässä 2 §:ssä mainitun välitystoiminnan tapahtumien yhteenlaskettua markkamäärää.

Kiinteistöjen omistus

21 §. Pykälässä rajoitetaan arvopaperinvälitysliikkeen oikeutta omistaa kiinteistöjä sekä kiinteistöyhteisöjen osakkeita ja osuuksia. Arvopaperinvälitysliike saa sijoittaa kiinteistöihin ja kiinteistöyhteisöjen osakkeisiin ja osuuksiin enintään määrän, joka on kymmenen prosenttia välitysliikkeen taseen loppusummasta. Tähän suhdeluukuun ei kuitenkaan lasketa mukaan sen toimitilojen kannalta välttämättömiä kiinteistöjä.

Jotta kiinteistöjä ja kiinteistöyhteisöjä koskevaa omistusrajoitusta ei voitaisi kiertää hajauttamalla omistusta arvopaperinvälitysliikkeen hallitsemiin yhteisöihin, luetaan välitysliikkeen omistamiksi myös sellaisen yhteisön, josta se omistaa yli puolet tai jossa sillä on äänten enemmistö, omistamat kiinteistöt ja kiinteistöyhteisöjen osakkeet ja osuudet.

Arvopaperinvälitysliikkeen omistusosuutta laskettaessa rinnastetaan pykälän 3 momentin mukaan sekä välitysliikkeen että edellä tarkoitettujen yhteisöjen luotonanto ja muu rahoitus kiinteistöyhteisölle suoraan omistukseen välitysliikkeen omistusosuuden suhteessa.

Pankkitarkastusvirastolla on oikeus erityisestä syystä antaa lupa poiketa kiinteistöjen omistusta koskevasta rajoituksista. Tämä säännös sisältyy pykälän 1 momenttiin. Erityisenä syynä voidaan pitää esimerkiksi arvopaperinvälitysliikkeen kiinteistöomistuksen uudelleen-

järjestelyä. Jos kiinteistöä ei saada kohtuullisin ehdoin kaupaksi, yliomistus voi väliaikaisesti olla tällöin mahdollista.

Ulkomaisen arvopaperinvälitysyrityksen omistaminen

22 §. Pykälässä säädetään ulkomaisen arvopaperinvälitystoimintaa harjoittavan yhteisön osakkeiden ja osuuksien omistamisen luvanvaraisuudesta. Ulkomaisella arvopaperinvälitystoimintaa harjoittavalla yhteisöllä tarkoitetaan ulkomaista arvopaperinvälitysliikettä (pankkiriliikettä) ja ulkomaista arvopaperinvälitystä harjoittavaa luotto- tai rahoituslaitosta tai näihin verrattavissa olevaa yhteisöä. Arvopaperinvälitysliike saa omistaa ulkomaisen edellä mainitun yhteisön osakkeita ja osuuksia vain valtiovarainministeriön luvalla. Jotta omistusrajoitusta ei voida kiertää holding-yhtiötä käyttämällä, säännöksen soveltamisala ulottuu myös sellaisiin omistusyhteisöihin, joiden toiminnan pääasiallisen osan muodostaa ulkomaisen arvopaperinvälitystoimintaa harjoittavan yhteisön osakkeiden ja osuuksien omistaminen.

Edellytyksenä luvan myöntämiselle on, että hankinta on yleisen edun mukainen. Huomiota tulee kiinnittää muun muassa siihen, että sijaintimaan valvontajärjestelmä on kansainvälisesti hyväksyttävällä tasolla ja että suomalaisella valvontaviranomaisella on mahdollisuus saada tietoja sijaintimaasta. Valtiovarainministeriön on pyydettävä lupaa koskevasta hakemuksesta Suomen Pankin ja pankkitarkastusviraston lausunnot.

Pykälän 3 momentin mukaan valtiovarainministeriö voi antaa osakkeiden ja osuuksien hankintaa ja valvonnan toteuttamista koskevia määräyksiä. Määräykset voivat koskea esimerkiksi omistuksen ketjuuntumisen estämistä tai toiminnan rajoituksia.

Tilapäinen omistus osakeanneissa

23 §. Asiakkaan emission järjestäminen ja siihen liittyvä takausvastuu (underwriting) on arvopaperinvälitysliikkeelle sallittua. Osakeannin onnistumisen varmistamiseksi ja yritysten oman pääoman saannin edistämiseksi on perusteltua, että osakeannin järjestänyt välitysliike voi antamansa emissiotakauksen perusteella

merkitä merkitsemättä jääneet osakkeet. Tämän vuoksi on pykälässä säädetty, että arvopaperinvälitysliike voi edellä 19 ja 20 §:ssä säädettyjen omistusrajoitusten estämättä hankkia omistukseensa takaamansa osakeannin yhteydessä merkitsemättä jääneet osakkeet tilapäisesti. Osakkeista on kuitenkin luovuttava kahden vuoden kuluessa niiden hankkimisesta. Pankkitarkastusvirasto voi myöntää tähän määräaikaan pidennystä. Syynä määräajan pidennykseen voi olla arvopaperinvälitysliikkeen johtumattomat yllättävät markkinaolojen muutokset. Suuren osakemäärän myyminen lyhyen ajan sisällä saattaa myös aiheuttaa häiriöitä arvopaperimarkkinoilla. Tavanomaista osakeantisopimuksiin liittyvää tappionvaaraa ei ole pidettävä perusteena myyntiajan pidentämiselle.

Väliaikainen omistus

24 §. Lakisääteiset omistusrajoitukset voivat tarpeettomasti vaikeuttaa arvopaperinvälittäjän saamisen turvaamista. Tämän vuoksi pykälän 1 momentissa säädetään, että välitysliike voi poiketa 19-21 §:ssä säädetystä omistusrajoituksista väliaikaisesti silloin, kun kysymyksessä on maksamatta jääneen saamisen panttina tai muuna vakuutena ollut omaisuus. Maksamatta jäämisen on oltava selvästi tapahtunut. Arvopaperinvälitysliikkeelle tappionvaaran aiheuttavat tilanteet liittyvät panttina tai muuna vakuutena olevan omaisuuden realisointiin. Ei ole perusteltua vaatia, että realisointi tapahtuisi aina välittömästi maksukyvyttömyyden ilmetessä riippumatta omaisuudesta tuona hetkenä saatavasta hinnasta. Realisoinnissa syntyvän tappion pitää olla objektiivisesti katsoen ilmeisen. Edellytysten ollessa olemassa voi arvopaperinvälitysliike julkisessa pakko- huutokaupassa tai panttihuutokaupassa taikka muussa vakuutta annettaessa sovittujen ehtojen mukaisessa menettelyssä hankkia omaisuuseksineen itselleen väliaikaisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan on tällaisesta omaisuudesta kuitenkin luovuttava, kun tappionvaaraa ei ole enää olemassa, viimeistään kuitenkin viiden vuoden kuluessa omaisuuden hankkimisesta. Pankkitarkastusvirasto voi kuitenkin erityisestä syystä myöntää määräaikaan pidennystä. Erityisenä syynä voidaan pitää esimerkiksi osakekurssien poikkeuksellista alaisuutta tai kiinteistön käyttötarkoituksen tila-

päisiä rajoituksia. Omaisuuden pysyväisluontoista arvonalennusta ei voida pitää erityisenä määrärajan pidennykseen oikeuttavana syynä.

Pykälän nojalla on väliaikaisesti arvopaperinvälitysliikkeen omistukseen siirtyneestä omaisuudesta viipymättä ilmoitettava pankkitarkastusvirastolle, joka voi siten valvoa omaisuuden hankintaa ja siitä luopumista. Ilmoituksesta tulee käydä ilmi ainakin hankintajankohta, hankintahinta ja ne perusteet, minä vuoksi omaisuus on hankittu liikkeen omistukseen. Arvopaperinvälitysliikkeelle voidaan lain 35 §:n nojalla tarvittaessa asettaa uhkasakko omaisuuden myymiseksi.

Arvopaperinvälitysliike ei voi omissa nimissään harjoittaa muuta kuin 17 §:ssä tarkoitettua liiketoimintaa. Jos arvopaperinvälitysliikkeen haltuun joutuneen omaisuuden, esimerkiksi osakkeiden omistuksen kautta, on tullut yrittäjä, jonka toimintaa tappion välttämiseksi on tarpeen jatkaa, sen tulee tapahtua erillisen yhteisön välityksellä, kunnes yritykselle saadaan jatkaa. Väliyhtiö voidaan perustaa joko tietyn omaisuuserän hallinnoimista varten tai välitysliike voi perustaa yhteisön, jonka tarkoituksena on hallinnoida kaikkea säännöksessä tarkoitettua omaisuutta. Jos tällainen yhteisö harjoittaa osaksikin muuta elinkeinoa, siihen sovelletaan 10 prosentin omistusrajoitusta.

Asiakasvarojen säilyttäminen

25 §. Arvopaperinvälitysliikkeen asiakkaan suojaamiseksi säädetään pykälän 1 momentissa, että välitysliikkeen haltuun säilyttämistä, sijoittamista tai muuta varainhoitoa varten annetut tai omaisuuden myynnistä saadut varat on sijoitettava tilille talletuspankkiin jollei muusta sijoittamisesta ole kirjallisesti sovittu. Kirjallinen sopimus varojen sijoittamisesta on yleensä pääasiallinen menettelytapa, mutta sellaisessa tapauksessa, että sopimusta ei ole tehty tai tehty sopimus ei kata mahdollisesti syntyneitä uutta tilannetta, on tarpeen olla laissa selkeä säännös varojen sijoittamisesta. Sijoittamattomien varojen tallettaminen pankkitilille asiakkaan lukuun estää myös niiden sekaantumisen välitysliikkeen omiin tai toisen asiakkaan varoihin. Pykälän 2 momentissa säädetäänkin nimenomaisesti, että asiakkaan varat ja omaisuus on pidettävä kirjanpidossa erillään

arvopaperinvälitysliikkeen omista varoista ja omaisuudesta ja säilytettävä luotettavalla tavalla. Omaisuus on yleensä säilytettävä palon- ja murronkestävässä tilassa, esimerkiksi holvis-
sa.

Arvopaperinvälitysliikkeen asiakkaan lukuun ostamat arvopaperit eivät kuulu välitysliikkeen omaisuuteen eikä myöskään asiakkaan muu omaisuus. Niitä ei voi ulosmitata välitysliikkeen velasta. Niitä ei myöskään vakiintuneen kirjanpitotavan mukaan tule merkitä välitysliikkeen omaan kirjanpitoon.

Voitto-osuuslainat

26 §. Pykälässä säännellään arvopaperinvälitysliikkeen oikeutta asiakkaan liiketoiminnan voittoon. Säännöksen tarkoituksena on estää välitysliikettä kiertämästä sitä koskevia omistusrajoituksia tekemällä luottosijoitus, joka tuo mukanaan omistukseen verrattavan riskin tuoton kertymisen osalta. Säännös rajoittaa mahdollisuuksia kytkeä luotonannon tai muun rahoituksen tuotto asiakkaan menestykseen siten, että tuotto vaihtelee asiakkaan liiketoiminnan esimerkiksi sijoitustoiminnan menestyksen vaihdellessa. Säännös ei estä sitä, että normaalin tai korkeamman koronmaksuvelvollisuuden alkaminen esimerkiksi saneeraustilanteessa sidotaan yrityksen tulokseen taikka esimerkiksi käyttökatteeseen.

5 luku. Maksuvalmius ja vakavaraisuus

Maksuvalmius

27 §. Pykälässä asetetaan arvopaperinvälitysliikkeelle yleinen velvollisuus ylläpitää riittävää maksuvalmiutta. Säännöksen mukaan välitysliikkeen on huolehdittava siitä, että sillä kaikissa tilanteissa on maksuvalmiusriskeihinsä nähden riittävät keinot turvata maksuvalmiutensa. Arvopaperinvälitysliikkeen on maksuvalmiutensa suunnittelussa otettava huomioon toimintansa luonne ja kiinnitettävä huomiota varainhankintansa rakenteeseen ja siihen, että saamiset erääntyvät tarkoituksenmukaisella tavalla suhteessa sitoumuksiin. Pankkitarkastus-

viraston tehtävänä on seurata arvopaperinvälitysliikkeen varainhankintaa ja tarvittaessa vaa-
dittava sitä muuttamaan varainhankintansa ra-
kennetta tai tehostamaan maksuvalmiusjärjes-
telyä.

Saamisten ja vastuusitoumusten keskittämiskiello

28 §. Säännöksessä on yleinen vakavaraisuutta turvaava saamisten ja vastuusitoumusten keskittämiskiello. Keskittämiskiello koskee myös arvopaperinvälitysliikkeen konserniin kuuluvia yhteisöjä, sillä välitysliikkeen ja sen konsernin taloudellisiin voimavaroihin nähden huomattava saamisten ja vastuusitoumusten keskittäminen tietyille asiakkaalle ja tämän kanssa taloudellisessa etuyhteydessä olevalle saattaa merkittävästi vaarantaa välitysliikkeen vakavaraisuutta.

Pykälän 2 momentti täydentää 1 momentin pääsääntöä. Momentin mukaan arvopaperinvälitysliikkeen ja sen konserniin kuuluvien yhteisöjen saamiset ja vastuusitoumukset samalta henkilöltä tai tämän kanssa taloudellisessa etuyhteydessä olevalta henkilöltä eivät saa ylittää ilman pankkitarkastusviraston lupaa 50:tä prosenttia arvopaperinvälitysliikkeen ja sen konserniin kuuluvien yhteisöjen yhteenlasketun oman pääoman määrästä. Tätäkin suhdelukua pienempi riskikonsentraatio voi tapauksesta riippuen aiheuttaa vaaraa välitysliikkeen vakavaraisuudelle. Arvopaperipörssin ja arvopaperinvälittäjien yhteisön järjestämässä menettelyssä tehtyihin arvopaperikauppoihin liittyy yleensä lyhyehkö kauppohenkilöiden selvittelyaika. Tänä aikana arvopaperinvälitysliikkeellä voi olla tehtyjen kauppohenkilöiden suuruinen saaminen toiselta arvopaperinvälittäjältä tai asiakkaaltaan. Saaminen voi hetkellisesti olla huomattavan suuri ja ylittää selvästi tässä momentissa säädetyn suhdeluvun. Arvopaperit ovat kuitenkin välittäjän hallussa maksun saamiseen saakka. Välitystapahtumassa välittäjälle syntyvä luottoriski ei ole siten erityisen merkittävä. Tämän vuoksi on momentissa säädetty poikkeuksena suhdelukua laskettaessa lyhytaikainen saaminen asiakkaalta, toiselta arvopaperinvälittäjältä tai optioyhteisöltä. Saamisen lyhytaikaisuutta arvioidessa voidaan käyttää ohjeena hyväksyttyä selvittelyajan pituutta, joka tällä hetkellä on enintään viisi pankkipäivää.

6 luku. Erinäiset säännökset

Eräät poikkeusluvut

29 §. Pykälän mukaan valtiovarainministeriö kauppa- ja teollisuusministeriön sijasta voi antaa poikkeusluvan osakeyhtiön perustajia koskevista samaten kuin yhtiön toimitusjohtajan ja hallituksen jäsenen kansallisuutta koskevista osakeyhtiölain vaatimuksista.

Salassapitovelvollisuus

30 §. Pykälässä säädetään arvopaperinvälitysliikkeen toimihenkilöitä ja tilintarkastajia koskeva salassapitovelvollisuus, joka vastaa muita arvopaperinvälittäjiä (talletuspankkeja) koskevia salassapitosäännöksiä. Salassapitovelvollisuus koskee arvopaperinvälitysliikkeen toiminnan yhteydessä saatuja luottamuksellisia tietoja ja se säilyy myös sen jälkeen, kun asiakassuhde tai säännöksessä mainitun henkilön suhde välitysliikkeeseen on katkennut.

Pykälän 2 momentissa on säädetty poikkeukset salassapitovelvollisuudesta. Momentin mukaan arvopaperinvälitysliike on oikeutettu antamaan salassapidettäviä tietoja momentissa mainituille viranomaisille, henkilöille ja yhteisöille.

Vahingonkorvaus

31 §. Pykälän 1 momentissa veloitetaan korvaamaan tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten rikkomisella aiheutettu vahinko. Korvausvastuun jakautumisen kahden tai useamman korvausvelvollisen kesken sekä korvausvastuun sovittelun osalta pykälän 2 momentissa viitataan vahingonkorvauslain (412/74) 2 ja 6 lukuun.

Vahingonkorvauslaki ei koske sopimukseen perustuvaa vastuuta eikä lain 5 luvun 1 §:n nojalla sopimussuhteen ulkopuolella tule ilman erityisen painavia syitä korvattavaksi niin sanottu puhdas varallisuusvahinko eli henkilö- tai esinevahinkoon liittymätön taloudellinen vahinko, ellei sitä ole aiheutettu rangaistavaksi säädetyllä teolla tai julkista valtaa käytettäessä. Arvopaperinvälitysliikkeistä annetun lain vastainen menettely voi aiheuttaa vahinkoa sekä sopimussuhteessa että sen ulkopuolella ja yleensä aiheutettu vahinko on juuri puhdas

varallisuusvahinko. Tämän vuoksi lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan vahingon kärsineellä on oikeus vahingonkorvaukseen siltä, joka on tämän lain vastaisella toimella aiheuttanut vahingon.

Ehdotettu säännös merkitsee, että sekä sopimussuhteessa että sen ulkopuolella vahingon aiheuttajan käyttäytymisen asianmukaisuutta voidaan arvioida arvopaperinvälitysliikkeistä annetun lain ja sen nojalla annettujen muiden säännösten nojalla. Sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun osalta lakiin otettava erillinen vahingonkorvaussäännös merkitsee sitä, ettei niin kutsutun puhtaan varallisuusvahingon korvaaminen edellytä tässä yhteydessä vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettuja erittäin painavia syitä silloinkaan, kun vahinkoa aiheuttanut teko ei ole säädetty rangaistavaksi ehdotetussa laissa. Säännöksessä ei sen sijaan määritellä vahingonkorvausvastuun vastuuperustetta, joka jää asianomaista oikeussuhdetta koskevien yleisten vahingonkorvausperiaatteiden mukaisesti ratkaistavaksi.

Vahingonkorvauslain säännöksistä on kuitenkin syytä ulottaa lain 2 ja 6 luvussa olevat säännökset korvausvastuun sovittelusta ja sen jakautumisesta usean korvausvelvollisen kesken koskemaan myös arvopaperinvälitysliikkeistä annettavan lain vastaisella teolla aiheutetun vahingon korvaamista.

Arvopaperinvälitysliikerikos ja arvopaperinvälitysliikerikkomus

32 ja 33 §. Pykälät sisältävät luettelot niistä arvopaperinvälitysliikkeistä annetun lain säännöksistä, joiden vastainen menettely on syytä saattaa rikosoikeudellisen vastuun alaiseksi.

Rikosnimikkeiksi on otettu arvopaperinvälitysliikerikos ja arvopaperinvälitysliikerikkomus. Arvopaperinvälitysliikerikoksen rangaistusasteikoksi on säädetty sakkoa tai enintään vuosi vankeutta ja arvopaperinvälitysliikerikkomuksen rangaistusasteikoksi sakkoa. Rangaistavuus edellyttää, ettei teko ole vähäinen. Kriminalisoinnit ovat toissijaisia suhteessa muualla lainsäädännössä oleviin samoja tekoja koskeviin kriminalisointeihin, jos viimeksi mainituista on säädetty ankarampi rangaistus. Arvopaperinvälitysliikerikos on rangaistava ainoastaan tahallisenä tai törkeätä tuottamusta ilmentävänä, kun taas arvopaperinvälitysliikerikkomuksen rangaistavuus koskee kaikkia

tuottamuksellisia tekoja samalla tavalla kuin niin sanotuissa politiarikoksissa yleisestikin.

Arvopaperinvälitysliikettä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkominen

34 §. Pykälässä säädetään rangaistusuhka 30 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Rangaistusasteikkona on sakkoa tai korkeintaan kuusi kuukautta vankeutta.

Koska salassapitovelvollisuusrikoksen osalta yksityisen asianomaisen etu saattaa vaatia rikosprosessin ja siihen liittyvän julkisuuden välttämistä, pykälän 2 momentissa säädetään virallisen syyttäjän syytteenpano-oikeutta rajoitettavaksi. Momentin mukaan syytettä 1 momentissa tarkoitettua rikoksesta ei saa ilman asianomaisen ilmoitusta nostaa, jos teolla on loukattu ainoastaan yksityistä etua.

Uhkasakko

35 §. Pykälässä säädetään pankkitarkastusvirastolle oikeus asettaa uhkasakko tämän lain tai sen nojalla annettujen määräysten noudattamisvelvollisuuden tehosteeksi. Uhkasakon tuomitsee maksettavaksi asianomaisen kotipaikan lääninhallitus.

7 luku. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

36 §. Pykälässä säädetään lain voimaantulosta. Lailla ei ole taannehtivaa vaikutusta. Pykälän 2 momentin mukaan hakemus arvopaperinvälitysliikkeen toimiluvan ja yhtiöjärjestyksen vahvistamisesta voidaan ottaa käsiteltäväksi ennen lain voimaantuloa. Toimilupa voidaan myöntää ja yhtiöjärjestys vahvistaa ennen lain voimaantuloa.

37 §. Pykälän mukaan se, joka lain tullessa voimaan harjoittaa arvopaperinvälitystä, on velvollinen kuuden kuukauden kuluessa lain voimaantulosta hakemaan toimilupaa ja yhtiöjärjestyksensä vahvistusta tai lopettamaan tämän toimintansa vuoden kuluessa lain voimaantulosta, ellei valtiovarainministeriö erityisestä syystä myönnä lopettamiselle pidempää määräaika. Pidempi määräaika voi olla tarpeen toiminnan hallituksi lopettamiseksi.

38 §. Pykälässä säädetään kolmen vuoden siirtymäaika lain elinkeinoyhteisöjen ja kiin-

teistön omistusta koskevien rajoitusten soveltamisessa sekä samaten kolmen vuoden siirtymäaika liian suurten riskikonsentraatioitten purkamisessa. Pykälä koskee vain ennen lain voimaantuloa toiminnassa olleita arvopaperinvälitysliikkeitä.

39 §. Yhteisön, jonka toiminimi on tämän lain 5 §:n vastainen, on pykälän mukaan muutettava toiminimensä vuoden kuluessa lain voimaantulosta.

1.2. Sijoitusrahastolaki

1 ja 40 §. Pykäliin on tehty arvopaperinvälitysliikkeitä koskeva lisäys. Arvopaperinvälitysliikkeillä on oikeus toimia sijoitusrahastolaissa tarkoitettuna säilytyspankkina.

1.3. Leimaverolaki

10 §. Pykälässä säädetään arvopaperinvälitysliikkeelle myönnettävä toimilupa, lupa toimipaikan perustamiseen ulkomaille sekä lupa omistaa ulkomaisen arvopaperinvälitystoimintaa harjoittavan yhteisön osakkeita ja osuuksia, leimaveron alaiseksi. Leimaveron määrä on toimiluvan osalta 43 000 markkaa, mikä vastaa muun muassa säästöpankin, osuuspankin, kiinnitysluottopankin, hypoteekkiyhdistyksen ja luotto-osakeyhtiön toimiluvasta maksettavaa leimaveroa. Toimipaikan perustami-

seen ulkomaille myönnettävästä luvasta maksettava leimaveron määrä on määrältään 36 500 markkaa, mikä vastaa liikepankin ja Postipankki Oy:n ulkomaisten sivukonttorien perustamiseen myönnettävästä luvasta maksettavaa leimaveroa. Ulkomaisen arvopaperinvälitystoimintaa harjoittavan yhteisön osakkeiden, osuuksien ja muiden osakkuuksia omistamisluvan leimaveron, 12 000 markkaa vastaa pankkien vastaavaa leimaveroa.

2. Voimaantulo

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan noin kuukauden kuluttua niiden hyväksymisestä. Arvopaperinvälitysliikkeistä annetun lain voimaantulonsäännöksissä annetaan ennen lain voimaantuloa toimintansa aloittaneille arvopaperinvälitysliikkeille aikaa kuusi kuukautta lain voimaantulosta hakea toimilupaa ja yhtiöjärjestyksensä vahvistamista. Jos ennen lain voimaantuloa toimintansa aloittaneelle arvopaperinvälitysliikkeelle ei ole vuoden kuluessa lain voimaantulosta myönnetty toimilupaa, on arvopaperinvälitysliikkeen lopetettava luvanvarainen arvopaperinvälitys. Valtiovarainministeriö voi kuitenkin erityisestä syystä myöntää lopettamiselle pidemmän määräajan.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

arvopaperinvälitysliikkeistä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleisiä säännöksiä

Soveltamisala

1 §

Oikeudesta harjoittaa arvopaperinvälitystä liiketoiminnan muodossa tai muuten ammattimaisesti on voimassa, sen lisäksi mitä siitä muualla säädetään, mitä tässä laissa on säädetty.

Määritelmät

2 §

Arvopaperinvälityksellä tarkoitetaan tässä laissa omissa nimissä toisen lukuun harjoitettavaa arvopaperien ostoa, myyntiä, vaihtoa ja merkintää sekä omissa nimissä toisen lukuun käytävää kauppaa vakioiduilla optioilla ja termiineillä ja optiokauppojen ilmoittamista selvittäväksi optioyhteisössä.

3 §

Arvopaperilla tarkoitetaan tässä laissa arvopaperimarkkinalain (/) 1 luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua todistusta.

Tätä lakia ei sovelleta osakkeeseen tai muuhun arvopaperiin, joka yksin tai yhdessä muiden arvopaperien kanssa tuottaa oikeuden hallita määrättyä huoneistoa tai kiinteistöä taikka kiinteistön osaa.

Arvopaperiin rinnastetaan tätä lakia sovellettaessa vakioidut optiot ja termiinit (*johdannaisopimukset*).

Luvanvaraisuus

4 §

Arvopaperinvälitystä saa harjoittaa vain siihen toimiluvan saanut suomalainen osakeyhtiö (*arvopaperinvälitysliike*) sekä liikepankki, sääs-

töpankki, osuuspankki ja Postipankki Oy (*talletuspankki*).

Toiminimi

5 §

Arvopaperinvälitysliikkeen toiminimessä on oltava sana arvopaperinvälittäjä tai pankkiiri sellaisenaan tai yhdysosana.

Ainoastaan tämän lain mukainen arvopaperinvälitysliike saa toiminimessään tai muuten toiminnassaan käyttää nimitystä arvopaperinvälittäjä tai pankkiiri.

Valtiovarainministeriö voi antaa yhteisölle, jonka osake- tai osuusenemmistön omistavat yksin tai yhdessä 4 §:ssä mainitut yhteisöt, luvan käyttää toiminimessään arvopaperinvälittäjä tai pankkiiri -nimitystä taikka viittausta arvopaperinvälitysliikkeen toiminimeen.

Valvonta

6 §

Arvopaperinvälitysliikkeen toimintaa valvoo pankkitarkastusvirasto.

2 luku

Perustaminen

Toimilupa

7 §

Arvopaperinvälitysliikkeen toiminnan harjoittamiseen on haettava toimilupa valtiovarainministeriöltä. Lupa voidaan hakea myös perustettavalle yhtiölle ennen sen merkitsemistä kaupparekisteriin.

Hakemukseen on liitettävä perustamista koskevat asiakirjat tai rekisteröidyn yhtiön yhtiöjärjestys.

Valtiovarainministeriöllä on oikeus vaatia

myös muita tarpeelliseksi katsomiaan selvityksiä hakijasta.

8 §

Valtiovarainministeriön on ennen lupa-asian ratkaisemista hankittava hakemuksesta pankkitarkastusviraston lausunto.

Hakijalle, jonka toiminta on yleisen edun mukaista ja jonka taloudelliset toimintaedellytykset ja hallinto täyttävät luotettavalle arvopaperinvälitysliikkeelle asetetut vaatimukset, on myönnettävä toimilupa.

Yhtiöjärjestyksen vahvistaminen

9 §

Arvopaperinvälitysliikkeen yhtiöjärjestykselle ja sen muutoksille on haettava valtiovarainministeriön vahvistus.

Yhtiöjärjestys ja sen muutokset on vahvistettava, jos ne ovat lain mukaiset eikä ole erityistä syytä jättää niitä vahvistamatta.

Toimiluvan peruuttaminen

10 §

Valtiovarainministeriö voi peruuttaa arvopaperinvälitysliikkeen toimiluvan, jos sen toiminnassa on olennaisesti poikettu lain tai asetuksen säännöksistä, viranomaisten niiden perusteella antamista määräyksistä, yhtiöjärjestyksestä, toimiluvan ehdoista taikka jos välitysliike ei enää täytä toimiluvan myöntämiselle säädettyjä edellytyksiä.

Valtiovarainministeriö voi rajoittaa määrääjäksi arvopaperinvälitysliikkeen toimiluvan mukaista toimintaa, jos toiminnassa on todettu taitamattomuutta tai varomattomuutta ja on ilmeistä, että se voi vahingoittaa sijoittajien etua.

Osakepääoma

11 §

Arvopaperinvälitysliikkeen osakepääoman on oltava vähintään miljoona markkaa, jollei valtiovarainministeriö erityisestä syystä myönnä poikkeusta. Osakepääoman on oltava kokonaan rahassa maksettu ennen kuin arvopaperinvälitysliike aloittaa toimintansa.

Toimipaikat

12 §

Arvopaperinvälitysliikkeellä on oltava toimintaansa varten kiinteä toimipaikka.

Arvopaperinvälitysliikkeellä on oltava ulkomaisen toimipaikan perustamiseen valtiovarainministeriön lupa. Lupa on myönnettävä, jos toimipaikan valvonta on riittävällä tavalla järjestettävissä. Lupahakemuksesta on pyydetävä Suomen Pankin ja pankkitarkastusviraston lausunto. Valtiovarainministeriö voi antaa määräyksiä ulkomaille perustettavan toimipaikan perustamisesta ja valvonnan toteuttamisesta.

Jos arvopaperinvälitysliike rikkoo 2 momentin säännöstä tai sen nojalla annettuja määräyksiä, valtiovarainministeriö voi välitysliikettä kuultuaan vaatia oikaisua määrääjässä ja, jollei sitä tapahdu, määrätä ulkomainen toimipaikka lakkautettavaksi.

13 §

Arvopaperinvälitysliikkeen ja sen toimipaikan toiminnan aloittamisesta ja lakkauttamisesta sekä osoitteen muutoksesta on ennalta ilmoitettava pankkitarkastusvirastolle.

3 luku

Tilintarkastus ja tilinpäätös

Tilintarkastajat

14 §

Arvopaperinvälitysliikkeen yhtiökokouksen on vuosittain yhtiön hallinnon ja tilien tarkastamista varten valittava vähintään kaksi tilintarkastajaa ja vähintään yksi varatilintarkastaja.

Vähintään yhden tilintarkastajan ja varatilintarkastajan on oltava Keskuskauppakamarin hyväksymä tilintarkastaja tai tilintarkastusyhdisteisö.

Osakeyhtiölain (734/78) 10 luvun 5 §:n 3 momenttia ei sovelleta arvopaperinvälitysliikkeen tilintarkastajaan. Osakeyhtiölain 10 luvun 1 §:n 3 momentissa, 6 §:ssä ja 14 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetun määräyksen antaa pankkitarkastusvirasto.

Tilikausi ja tilinpäätös

15 §

Arvopaperinvälitysliikkeen tilikausi on kalenterivuosi, jollei pankkitarkastusvirasto myönnä poikkeusta.

Arvopaperinvälitysliikkeen tilinpäätös on laadittava tämän lain, osakeyhtiölain, kirjanpitolain ja pankkitarkastusviraston antamien määräysten mukaan.

Pankkitarkastusvirastolle tehtävät ilmoitukset

16 §

Arvopaperinvälitysliikkeen on toimitettava pankkitarkastusvirastolle jäljennökset tilinpäätöksestään, yhtiökokouksen ja hallintoneuvoston pöytäkirjoista, tilintarkastuskertomuksesta sekä ne arvopaperinvälitysliikkeen hoitoa ja tilintarkastusta koskevat asiakirjat, jotka tilintarkastajat ovat antaneet hallitukselle tai hallintoneuvostolle.

4 luku

Arvopaperinvälitysliikkeen toiminta*Liiketoiminta*

17 §

Arvopaperinvälitysliike saa arvopaperinvälityksen lisäksi:

1) järjestää asiakkaalle arvopaperinvälitykseen liittyviä luottoja ja muuta rahoitusta;

2) tarjota arvopaperin liikkeeseenlaskuun liittyviä palveluja;

3) järjestää arvopapereiden julkista kaupankäyntiä, siten kuin siitä on erikseen säädetty;

4) toimia johdannaissoimusten markkinataakaajana ja niihin liittyvien vakuuksien hoitajana;

5) säilyttää, sijoittaa ja hoitaa asiakkaan omaisuutta ja varoja;

6) käydä kauppaa arvopapereilla omaan lukuunsa;

7) harjoittaa valuutanvaihtoa siten kuin siitä on erikseen säädetty;

8) hoitaa sijoitusrahastolaissa (480/87) säädettyjä säilytyspankin tehtäviä; sekä

9) harjoittaa tässä momentissa mainittuun toimintaan läheisesti liittyvää toimintaa.

Arvopaperinvälitysliike ei saa ottaa obligaatolainaa.

18 §

Arvopaperinvälitysliike saa omistaa osakkeita tai osuuksia:

1) optioyhteisössä;

2) rahastoyhtiössä;

3) toisessa arvopaperinvälitysliikkeessä;

4) luotto- ja rahoituslaitoksessa;

5) arvopaperipörssissä;

6) muussa vain 17 §:ssä tarkoitettua toimintaa harjoittavassa yhteisössä; sekä

7) yhteisössä, jonka tarkoituksena on tuottaa palveluja etupäässä 1—6 kohdassa mainituille yhteisöille.

Elinkeinoyhteisöjen omistus

19 §

Arvopaperinvälitysliike saa omistaa osakkeita ja osuuksia muussa kuin 18 §:ssä tarkoitetussa yhteisössä enintään määrän, joka on 10 prosenttia yhteisön koko osake- tai osuuspääomasta tai kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamista äänistä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua suhdelukua laskettaessa luetaan arvopaperinvälitysliikkeen kuuluvaksi sellainen yhteisö, jonka osake- tai osuuspääomasta arvopaperinvälitysliike omistaa yli puolet tai niin suuren osan, että sillä on yli puolet kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamista äänistä, tai jossa sillä on muuten osakkeiden tai osuuksien omistuksen, jäsenyyden tai sopimuksen johdosta määräämisvalta, samoin kuin kassa, säätiö tai muu laitos, jonka pääasiallisena tarkoituksena on eläkkeiden tai avustusten maksaminen arvopaperinvälitysliikkeen toimihenkilöille tai heidän omaisilleen.

20 §

Arvopaperinvälitysliike saa omistaa 19 §:ssä tarkoitettuja osakkeita ja osuuksia yhteensä määrän, joka vastaa hankinta-arvoltaan 5:tä prosenttia sen kolmen edellisen kalenterivuoden aikana tapahtuneesta arvopaperinvälityksen keskimääräisestä vuosivaihdosta tai siltä lyhyemmältä ajalta, jonka liike on toiminut, korkeintaan kuitenkin 12 kertaa liikkeen oman pääoman määrän.

Kiinteistöjen omistus

21 §

Arvopaperinvälitysliike saa sijoittaa muihin kuin sen toiminnan kannalta välttämättömiin kiinteistöihin ja kiinteistöyhteisöjen osakkeisiin ja osuuksiin yhteensä määrän, joka on enintään 10 prosenttia liikkeen taseen loppusummasta, jollei pankkitarkastusvirasto erityisestä syystä myönnä lupaa suurempaan määrään.

Arvopaperinvälitysliikkeen omistamiksi luetaan 1 momentissa tarkoitettua suhdelukua laskettaessa myös sellaisen yhteisön omistamat kiinteistöt ja kiinteistöyhteisöjen osakkeet ja osuudet, jonka osake- tai osuuspääomasta liike omistaa yli puolet tai niin suuren osan, että sillä on yli puolet kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamista äänistä.

Arvopaperinvälitysliikkeen omistamiin kiinteistöyhteisön osakkeisiin ja osuuksiin rinnastetaan 1 momentissa mainittua suhdelukua laskettaessa:

1) arvopaperinvälitysliikkeen kiinteistöyhteisölle antamat luotot ja muu rahoitus samassa suhteessa kuin liikkeen omistamat kiinteistöyhteisön osakkeet tai osuudet ovat kiinteistöyhteisön osake- tai osuuspääomasta; sekä

2) edellä 2 momentissa tarkoitetun yhteisön kiinteistöyhteisölle antamat luotot ja muu rahoitus samassa suhteessa kuin arvopaperinvälitysliikkeen omistamat osakkeet tai osuudet ovat tällaisen yhteisön osake- tai osuuspääomasta.

Ulkomaisten arvopaperinvälitysyhteisön omistaminen

22 §

Arvopaperinvälitysliike saa valtiovarainministeriön luvalla omistaa ulkomaisten arvopaperinvälitystoimintaa harjoittavan yhteisön sekä sellaisen omistusyhteisön osakkeita ja osuuksia, jonka pääasiallinen toiminta muodostuu ulkomaisten arvopaperinvälitystä harjoittavien yhteisöjen osakkeiden ja osuuksien omistamisesta.

Lupa 1 momentissa tarkoitettujen osakkeiden ja osuuksien hankintaan voidaan myöntää, jos hankinta on yleisen edun mukainen. Lupaa koskevasta hakemuksesta valtiovarainministeriön on pyydettävä Suomen Pankin ja pankkitarkastusviraston lausunto.

Valtiovarainministeriö voi antaa arvopaperinvälitysliikkeelle 1 momentissa tarkoitettujen osakkeiden ja osuuksien hankintaa ja valvontaa koskevia määräyksiä.

Tilapäinen omistus osakeanneissa

23 §

Arvopaperinvälitysliike on oikeutettu 19 ja 20 §:n säännösten estämättä hankkimaan tilapäisesti omistukseensa takaamansa osakeannin yhteydessä merkitsemättä jääneet osakkeet. Välitysliikkeen on luovuttava tällaisista osakkeista kahden vuoden kuluessa niiden hankkimisesta, jollei pankkitarkastusvirasto myönnä määräaikaan pidennystä.

Väliaikainen omistus

24 §

Arvopaperinvälitysliike on oikeutettu 19—21 §:n säännösten estämättä hankkimaan väliaikaisesti omistukseensa maksamatta jääneen saamisensa panttina tai vakuutena ollutta omaisuutta.

Arvopaperinvälitysliikkeen on luovuttava 1 momentin nojalla hankitusta omaisuudesta niin pian kuin se tappiota on mahdollista, kuitenkin viimeistään viiden vuoden kuluessa omaisuuden hankkimisesta, jollei pankkitarkastusvirasto erityisestä syystä myönnä määräaikaan pidennystä.

Väliaikaisesti arvopaperinvälitysliikkeen omistukseen siirtyneestä omaisuudesta on viipymättä ilmoitettava pankkitarkastusvirastolle.

Asiakasvarojen säilyttäminen

25 §

Arvopaperinvälitysliikkeen haltuun säilyttämistä, sijoittamista tai muuta varainhoitoa varten annetut taikka omaisuuden myynnistä saatut varat on sijoitettava tilille talletuspankkiin, jollei muusta sijoittamisesta ole kirjallisesti sovittu.

Asiakkaan varat ja omaisuus on pidettävä kirjanpidossa erillään arvopaperinvälitysliikkeen omista varoista ja omaisuudesta ja säilytettävä luotettavalla tavalla.

Voitto-osuuslainat

26 §

Arvopaperinvälitysliike ei saa rahoitusta järjestäessään pidättää muuta oikeutta asiakkaan liiketoiminnan tuottamaan voittoon, kuin mitä sillä osakkeen, osuuden tai muun arvopaperin omistajana on.

5 luku

Maksuvalmius ja vakavaraisuus*Maksuvalmius*

27 §

Arvopaperinvälitysliikkeen maksuvalmiuden on oltava toimintaan nähden riittävällä tavalla turvattu.

Saamisten ja vastuusitoumusten keskittämiskielto

28 §

Arvopaperinvälitysliikkeen ja 21 §:n 2 momentissa tarkoitetun yhteisön saamiset ja vastuusitoumukset samalta henkilöltä tai tämän kanssa olennaisessa taloudellisessa etuyhteydessä olevalta henkilöltä eivät saa nousta määrään, josta voi aiheutua vaaraa arvopaperinvälitysliikkeen vakavaraisuudelle.

Arvopaperinvälitysliikkeen ja 1 momentissa tarkoitetun yhteisön saamiset ja vastuusitoumukset samalta henkilöltä tai tämän kanssa taloudellisessa etuyhteydessä olevalta henkilöltä eivät saa ilman pankkitarkastusviraston lupaa ylittää 50:tä prosenttia arvopaperinvälitysliikkeen ja 1 momentissa tarkoitetun yhteisön yhteenlasketun oman pääoman määrästä. Arvopaperinvälityksessä syntynyttä lyhytaikaista saamista asiakkaalta tai 4 §:ssä tarkoitetulta yhteisöltä taikka optioyhteisöltä ei lueta mukaan tätä suhdelukua laskettaessa.

6 luku

Erinäiset säännökset*Eräät poikkeusluvut*

29 §

Arvopaperinvälitysliikkeen osalta osakeyhtiölain 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 8 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun poikkeusluvan antaa valtiovarainministeriö.

Salassapitovelvollisuus

30 §

Arvopaperinvälitysliikkeen hallintoneuvoston tai hallituksen jäsen ja varajäsen, toimitusjohtaja, tilintarkastaja ja varatilintarkastaja sekä toimihenkilö on velvollinen pitämään salassa, mitä hän on tehtävässään saanut tietää asiakkaan tai jonkun muun taloudellisesta asemasta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta. Salassa pidettäviä tietoja ei saa antaa myöskään yhtiökokoukselle eikä osakkeenomistajalle.

Arvopaperinvälitysliike on oikeutettu antamaan 1 momentissa tarkoitettuja tietoja ainoastaan:

1) syyttäjä- ja poliisiviranomaiselle rikoksen selvittämiseksi sekä muuten laissa sellaisten tietojen saantiin oikeutetulle viranomaiselle;

2) ulkomaiselle arvopaperinvälitystä valvovalle viranomaiselle;

3) emoyhtiön tilintarkastajalle; sekä

4) tytär- tai emoyhtiölle, jos niiden hallintoelinten jäseniä tai toimihenkilöitä taikka tilintarkastajia koskee 1 momentissa säädetty tai sitä vastaava salassapitovelvollisuus ja jos tiedon antaminen on vastaanottavan yhteisön toiminnan kannalta tarpeen.

Vahingonkorvaus

31 §

Joka tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisella menettelyllä aiheuttaa vahinkoa, on velvollinen korvaamaan vahingon kärsineelle aiheuttamansa vahingon.

Vahingonkorvauksen sovittelusta sekä korvausvastuun jakautumisesta kahden tai useamman korvausvelvollisen kesken on voimassa, mitä vahingonkorvauslain (412/74) 2 ja 6 luvussa on säädetty.

Arvopaperinvälitysliikerikos

32 §

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

1) harjoittaa arvopaperinvälitysliikkeen toimintaa 4 §:n tai 10 §:n 2 momentin vastaisesti tai

2) käyttää 5 §:n vastaisesti toiminimessään

tai muuten toimintaansa osoittamaan sanaa arvopaperinvälittäjä tai pankkiiri,

on tuomittava, jollei teko ole vähäinen tai siitä ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *arvopaperinvälitysliikerikoksesta* sakkoon tai enintään yhdeksi vuodeksi vankeuteen.

Arvopaperinvälitysliikerikkomus

33 §

Joka

1) muuten kuin 32 §:ssä mainitulla tavalla rikkoo 4 §:n, 5 §:n tai 10 §:n 2 momentin säännöksiä tai

2) laiminlyö noudattaa 13 tai 16 §:ssä taikka 24 §:n 3 momentissa säädetyn ilmoitus- tai tietojenantovelvollisuuden,

on tuomittava, jollei teko ole vähäinen tai siitä ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *arvopaperinvälitysliikerikkomuksesta* sakkoon.

Arvopaperinvälitysliikettä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkominen

34 §

Joka rikkoo 30 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava *arvopaperinvälitysliikettä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitettusta rikoksesta, jos sillä on loukattu vain yksityistä etua, ellei se, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.

Uhkasakko

35 §

Jos arvopaperinvälitysliike ei ole toiminnassaan noudattanut tätä lakia tai sen nojalla

annettuja määräyksiä, pankkitarkastusvirasto voi uhkasakolla velvoittaa liikkeen täyttämään velvollisuutensa.

Uhkasakon tuomitsee maksettavaksi arvopaperinvälitysliikkeen kotipaikan lääninhallitus.

7 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

36 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .

Hakemus arvopaperinvälitysliikkeen toimiluvan myöntämisestä ja yhtiöjärjestyksen vahvistamisesta voidaan ottaa käsiteltäväksi ja toimilupa myöntää ja yhtiöjärjestys vahvistaa jo ennen tämän lain voimaantuloa.

37 §

Sen, joka tämän lain voimaan tullessa harjoittaa sellaista arvopaperinvälitystoimintaa, jota tämän lain mukaan ei ilman toimilupaa saa harjoittaa, on kuuden kuukauden kuluessa lain voimaantulosta haettava toimilupaa ja yhtiöjärjestyksen vahvistamista tai vuoden kuluessa lain voimaantulosta lopetettava tämä lain vastainen toiminta, ellei valtiovarainministeriö erityisestä syystä myönnä lopettamiselle pitempää määräaikaa.

38 §

Tämän lain 19—21 ja 28 §:n säännöksiä sovelletaan 37 §:ssä tarkoitettuun arvopaperinvälitysliikkeeseen kolmen vuoden kuluttua lain voimaantulosta.

39 §

Yhteisön, jonka toiminimi on tämän lain vastainen, on muutettava toiminimensä vuoden kuluessa lain voimaantulosta.

2.

Laki**sijoitusrahastolain 1 ja 40 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 8 päivänä toukokuuta 1987 annetun sijoitusrahastolain (480/87) 1 §:n 4 kohta ja 40 §:n 1 momentti näin kuuluviksi:

1 §

Tässä laissa tarkoitetaan:

4) säilytyspankilla pankkia tai arvopaperinvälitysliikkeistä annetussa laissa (/) tarkoitettua arvopaperinvälitysliikettä, jossa sijoitusrahaston varat säilytetään ja joka ottaa vastaan ja suorittaa sijoitusrahastoa koskevat maksut; sekä

muut varat on säilytettävä yhdessä tai useammassa säilytyspankissa. Säilytyspankkina voi toimia ainoastaan liikepankki, säästöpankki, osuuspankki, Postipankki Oy tai arvopaperinvälitysliike. Säilytyspankin tehtävänä on lisäksi vastaanottaa ja suorittaa rahastoa koskevat maksut rahastoyhtiön antamien ohjeiden mukaan.

40 §

Sijoitusrahastoon kuuluvat arvopaperit ja

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .

3.

Laki**leimaverolain 10 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 6 päivänä elokuuta 1943 annetun leimaverolain 10 §:n *Päätöstä, pöytäkirjanotetta tai muuta toimituskirjaa* koskevan nimikkeen 3 kohta, sellaisena kuin se on päivänä kuuta 198 annetussa laissa, (/) näin kuuluvaksi:

10 §

Seuraavat toimituskirjat tai viranomaiselle esitettyyn asiakirjaan merkityt lupatodistukset, mikäli ne eivät ole leimaverosta vapaat, on 6 ja 8 §:ssä säädetyn leiman sijasta varustettava leimalla seuraavin määrin:

Päätös, pöytäkirjanote tai muu toimituskirja, jolla myönnetään lupa tai oikeus:

3) pankkiliikkeen, arvopaperinvälitysliikkeistä annetussa laissa (/) tarkoitettua arvopaperinvälitysliikkeen, panttilainauslaitoksen tai sijoitusrahastolaissa (480/87) tarkoitettua rahastoyhtiön toiminnan harjoittamiseen:

a) liikepankin perustamiseen 220 000 markkaa;

b) säästöpankin, osuuspankin, kiinnitysluottopankin, hypoteekkiyhdistyksen, luotto-osakeyhtiön tai arvopaperinvälitysliikkeen perustamiseen 43 000 markkaa;

c) liikepankin, säästöpankin, osuuspankin, Postipankki Oy:n, kiinnitysluottopankin tai hypoteekkiyhdistyksen sivukonttorin taikka panttilainauslaitoksen tai rahastoyhtiön perustamiseen Suomessa 22 000 markkaa ja liikepankin tai Postipankki Oy:n sivukonttorin taikka arvopaperinvälitysliikkeen toimipaikan perustamiseen ulkomaille 36 500 markkaa;

d) liikepankille, Postipankki Oy:lle tai kiinnitysluottopankille sijoittaa ulkomaisten luotto- ja rahoituslaitosten osakkeisiin, osuuksiin ja muihin osakkuuksiin sekä arvopaperinvälitysliikkeelle sijoittaa ulkomaisen arvopape-

rinvälitystoimintaa harjoittavan yhteisön osak- Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
keisiin ja osuuksiin ja muihin osakkuuksiin, 198 .
12 000 markkaa.

Helsingissä 9 päivänä joulukuuta 1988

Tasavallan Presidentti
MAUNO KOIVISTO

Ministeri *Ulla Puolanne*

2.

Laki**sijoitusrahastolain 1 ja 40 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 8 päivänä toukokuuta 1987 annetun sijoitusrahastolain (480/87) 1 §:n 4 kohta ja 40 §:n 1 momentti näin kuuluviksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus***1 §**

Tässä laissa tarkoitetaan

4) säilytyspankilla pankkia, jossa sijoitusrahaston varat säilytetään ja joka ottaa vastaan ja suorittaa sijoitusrahastoa koskevat maksut; sekä

4) säilytyspankilla pankkia *tai arvopaperinvälitysliikkeistä annetussa laissa (/) tarkoitettua arvopaperinvälitysliikettä*, jossa sijoitusrahaston varat säilytetään ja joka ottaa vastaan ja suorittaa sijoitusrahastoa koskevat maksut; sekä

40 §

Sijoitusrahastoon kuuluvat arvopaperit ja muut varat on säilytettävä yhdessä tai useammassa säilytyspankissa. Säilytyspankkina voi toimia ainoastaan liikepankki, säästöpankki, osuuspankki tai Postipankki. Säilytyspankin tehtävänä on lisäksi vastaanottaa ja suorittaa rahastoa koskevat maksut rahastoyhtiön antamien ohjeiden

40 §

Sijoitusrahastoon kuuluvat arvopaperit ja muut varat on säilytettävä yhdessä tai useammassa säilytyspankissa. Säilytyspankkina voi toimia ainoastaan liikepankki, säästöpankki, osuuspankki, *Postipankki Oy tai arvopaperinvälitysliike*. Säilytyspankin tehtävänä on lisäksi vastaanottaa ja suorittaa rahastoa koskevat maksut rahastoyhtiön antamien ohjeiden mukaan.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 198 .

3.

Laki**leimaverolain 10 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 6 päivänä elokuuta 1943 annetun leimaverolain 10 §:n *Päätöstä, pöytäkirjanotetta tai muuta toimituskirjaa* koskevan nimikkeen 3 kohta, sellaisena kuin se on _____ päivänä _____ kuuta 198 annetussa laissa (/) näin kuuluvaksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus***10 §**

Seuraavat toimituskirjat tai viranomaiselle esitettyyn asiakirjaan merkityt lupatodistukset,

Voimassa oleva laki

Ehdotus

mikäli ne eivät ole leimaverosta vapaat, on 6 ja 8 §:ssä säädetyn leiman sijasta varustettava leimalla seuraavin määrin:

Päätös, pöytäkirjanote tai muu toimituskirja, jolla myönnetään lupa tai oikeus:

3) pankkiliikkeen tai sijoitusrahastolaissa (480/87) tarkoitetun rahastoyhtiön toiminnan harjoittamiseen:

a) liikepankin perustamiseen 220 000 markkaa;

b) säästöpankin, osuuspankin, kiinnitysluottopankin, hypoteekkiyhdistyksen tai luotto-osakeyhtiön perustamiseen 43 000 markkaa;

c) liikepankin, säästöpankin, osuuspankin, Postipankki Oy:n, kiinnitysluottopankin tai hypoteekkiyhdistyksen sivukonttorin taikka rahastoyhtiön perustamiseen Suomessa 22 000 ja liikepankin tai Postipankki Oy:n sivukonttorin perustamiseen ulkomaille 36 500 markkaa;

d) liikepankille, Postipankki Oy:lle tai kiinnitysluottopankille sijoittaa ulkomaisten luotto- ja rahoituslaitosten osakkeisiin, osuuksiin ja muihin osakkuuksiin, 12 000 markkaa.

3) pankkiliikkeen, arvopaperinvälitysliikkeitä annetussa laissa (/) tarkoitetun arvopaperinvälitysliikkeen, panttilainauslaitoksen tai sijoitusrahastolaissa (480/87) tarkoitetun rahastoyhtiön toiminnan harjoittamiseen:

a) liikepankin perustamiseen 220 000 markkaa;

b) säästöpankin, osuuspankin, kiinnitysluottopankin, hypoteekkiyhdistyksen, luotto-osakeyhtiön tai arvopaperinvälitysliikkeen perustamiseen 43 000 markkaa;

c) liikepankin, säästöpankin, osuuspankin, Postipankki Oy:n, kiinnitysluottopankin tai hypoteekkiyhdistyksen sivukonttorin taikka panttilainauslaitoksen tai rahastoyhtiön perustamiseen Suomessa 22 000 markkaa ja liikepankin tai Postipankki Oy:n sivukonttorin taikka arvopaperinvälitysliikkeen toimipaikan perustamiseen ulkomaille 36 500 markkaa;

d) liikepankille, Postipankki Oy:lle tai kiinnitysluottopankille sijoittaa ulkomaisten luotto- ja rahoituslaitosten osakkeisiin, osuuksiin ja muihin osakkuuksiin sekä arvopaperinvälitysliikkeelle sijoittaa ulkomaisen arvopaperinvälitystoimintaa harjoittavan yhteisön osakkeisiin ja osuuksiin ja muihin osakkuuksiin, 12 000 markkaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 198 .
